

BOSNA I HERCEGOVINA
Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

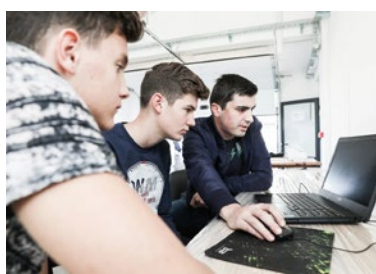
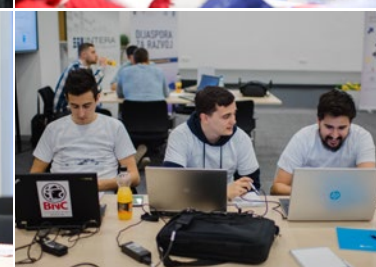
Švicarska agencija za razvoj i saradnju SDC

International Organization for Migration (IOM)
The UN Migration Agency

Prenos znanja iz iseljeništva 2018-2020. **DIJASPORA ZA RAZVOJ**

Dragi državljani Bosne i Hercegovine,

«Politika o saradnji s iseljeništvom Bosne i Hercegovine», a koju je Vijeće ministara usvojilo u aprilu 2017. godine, ima intenciju da prepozna, njeguje i razvija veze iseljništva BiH s vlastitom državom, da stvara i prepozna uslove za veće uključivanje iseljništva u društveno-ekonomski razvoj BiH, te da podstiče iseljništvo da doprinosi međunarodnoj promociji zemlje i izgradnji pozitivnog imidža BiH povezivanjem i radom na međunarodnim projektima, projektima u zemlji njihovog boravka i projektima u BiH.

Tako iseljništvo porijeklom iz BiH postaje sve značajniji akter u ekonomskom, obrazovnom, sportskom i kulturnom životu zemalja prijema, generalno. Jasno je da iseljništvo predstavlja veliki ljudski i socijalni potencijal Bosne i Hercegovine. Iseljništvo predstavlja relativno mladu i obrazovnu grupu čiji veliki dio čine visokoobrazovane osobe i osobe koje su u svojim novim sredinama stekle profesionalno znanje i iskustvo koje bi itekako moglo pomoći Bosni i Hercegovini na njenom razvojnog putu.

Osim ljudskog, iseljništvo predstavlja, nesumnjivo, i veliki ekonomski potencijal. Svjedoci smo da ima dosta uspješnih primjera investicija iz iseljništva, koje u nekim sredinama predstavljaju i većinsko investiranje.

Imajući u vidu značaj iseljništva, potrebno je uložiti dodatne napore kako bi se saradnja sa iseljništvom bila ostvarena u punom kapacitetu.

Miloš Lučić,
Ministar za ljudska prava i izbjeglice BiH

Dragi građani i građanke Bosne i Hercegovine u inostranstvu

Švicarska je prepoznala da su migracije i razvoj usko povezani i da dijaspora može doprinijeti razvoju zemlje porijekla. Kroz projekat Dijaspore za razvoj želimo ohrabriti dijasporu* i omogućiti joj da se angažira u Bosni i Hercegovini. Uvjereni smo da sve više ljudi porijeklom iz Bosne i Hercegovine koji žive u inostranstvu žele investirati i podijeliti svoja znanja, lična i profesionalna iskustva i kontakte. Nadamo se da će vam ovi primjeri uspješnih priča dati nove ideje i zamah da se uključite i doprinesete razvoju Bosne i Hercegovine. Pozivam vas da izgradite pozitivne odnose širom zemlje.

Barbara Dätwyler Scheuer,
Direktorica za saradnju pri Ambasadi Švicarske

Dragi državljani Bosne i Hercegovine,

UNDP je fokusiran na jačanje socio-ekonomskih prilika u Bosni i Hercegovini i svjedoci smo značajne, transformacijske uloge dijaspore u ovim procesima. Globalna konkurentnost Bosne i Hercegovina – kako javnog tako i privatnog sektora, je od izuzetne važnosti. Saradnja sa dijasporom, što je puno više od finansijskog ulaganja, je ključna za jačanje konkurentnosti u svim sferama djelovanja.

Doprinos dijaspore u prenosu novih ideja, znanja i inovacija je presudan - i to smo prepoznali kao jedan od naših glavnih ciljeva u okviru D4D projekta ali i cjelokupnog djelovanja UNDP-a u skladu sa ciljevima održivog razvoja. Kroz procese digitalne transformacije koji su sve cesce prisutni, saradnja sa dijasporom je jos znacajnija i pristupacnija, a njihovo znanje i iskustvo neprocjenjivo za globalno pozicioniranje BiH.

Podsticanjem kooperacije i promicanjem poslovne saradnje s dijasporom, poput prijenosa znanja i povećanja konkurentnosti lokalnih kompanija i poduzetnika, želimo potaknuti stvaranje novih tržišta, radnih mjesta i osigurati bolju kvalitetu života. Nadam se da ce te uzivati u interesantnim primjerima predstavljenim u ovoj brošuri.

Steliana Nedera,
rezidentna predstavница UNDP-a u BiH

Dragi državljani i državljanke Bosne i Hercegovine,

IOM se zalaže za očuvanje i jačanje veza između ljudi porijeklom iz Bosne i Hercegovine koji žive u inostranstvu i njihove domovine. Bosna i Hercegovina ima mladu i obrazovanu dijasporu s ogromnim intelektualnim, društvenim i finansijskim potencijalom, sa snažnim emotivnim i porodičnim vezama. U okviru projekta "Dijaspore za razvoj" postoji mnogo primjera doprinosa dijaspore razvoju Bosne i Hercegovine. Uspješne priče ostvarene kroz transfer znanja koje predstavljamo u ovoj brošuri su primjer kako dijaspora doprinosi razvoju novih ideja, modernih dostignuća i inovativnih rješenja u Bosni i Hercegovini. Nadamo se da će iste motivisati sve stručnjake porijeklom iz Bosne i Hercegovine da daju svoj doprinos razvoju svoje domovine.

Laura LUNGAROTTI,
Sub-regionalna koordinatorica za Zapadni Balkan i šefica misije IOM-a u Bosni i Hercegovini

SADRŽAJ

Prenos znanja iz iseljeništva 2018-2020.
DIJASPORAZA RAZVOJ

Učenje klavira od vrhunske koncertne pijanistice.....	4	Uspješno osnaživanje i umrežavanje žena u Bosni i Hercegovini.....	26
Iz CERN-a u Sarajevo – otkrivanje najdubljih tajni svemira.....	6	Banjalučka kožna galanterija na evropskim tržištima.....	28
Neograničene kreativne mogućnosti plastične hirurgije	8	Nove tehnologije kompjuterske dinamike fluida	30
Inovativni operativni zahvati u ortopedskoj hirurgiji.....	10	Uspješno povezani domaći IT startupi, privrednici i stručnjaci iz dijaspore	32
Povećati standarde rada sa laboratorijskim životinjama	12	Uvezivanje sistema obrazovanja i potreba privatnog sektora - CNC operateri	34
Vizuelizacije upravljanja robotima u izazovnim okruženjima.....	14	Usavršavanje metaloprerađivačkog sektora za globalna tržišta.....	36
Uz klasičnu gitaru do svjetskih takmičenja.....	16	Sa domaćih polja na evropske trpeze	38
Oživljavanje tradicije stećaka na originalan način.....	18	Osposobljavanje IT studenata za pokretanje vlastitih startup kompanija	40
Očuvanje kulturne baštine Bosne i Hercegovine	20	Bosanskohercegovački digitalni inženjering u Evropi.....	42
Kako zaštititi intelektualno vlasništvo u Bosni i Hercegovini?.....	22		
Interaktivno-edukativna platforma za djecu u iseljeništvu.....	24		

Učenje klavira od vrhunske koncertne pijanistice

Kroz moj šaroliki život uvijek me pratila muzika

SVAKOM DJETETU JE POTREBNO DATI ŠANSU ZA MUZIČKIM OBRAZOVANJEM, JER MUZIČKI OBRAZOVAN ČOVJEK JE BOLJI ČOVJEK

Životni put Aleksandre Romanić, koji uključuje i muzičko obrazovanje od Moskve do New Yorka sredinom osamdesetih godina prošlog vijeka, zvuči kao fantastičan hladnoratovski triler ispunjen nezaboravnim pijanističkim koncertima širom svijeta. U svom životu punom kontrasta, Romanić nalazi muziku kao osnovnu poveznicu:

„Bila sam na vrhuncu karijere kada je počeo rat, pa sam bila na dnu u podrumu. Bila sam i izbjeglica, a dobila i visoka priznanja od Njemačke, zemlje koja me je u ratu primila. Međutim, kroz sve to, kroz sav moj šaroliki život, uvijek me pratila muzika. Uvijek sam nalazila zajednički jezik sa onima koji poznaju Beethovena, Brahmsa, Rahmanjinova ili Gershwinu.“

Univerzalnost muzičkog jezika osim u svojoj pijanističkoj karijeri, Romanić prenosi i na svoje studentice i studente kroz pedagoški rad.

“Živi kontakt učenika sa pijanisticom bogatog i svjetski renomiranog koncertnog iskustva je od neizmjernog značaja za naše učenike i učenice, jer im daje samopouzdanje, motivaciju za dalji rad i nadu da bi i oni jednog dana mogli ostvariti velike pijanističke karijere”

U Srednjoj muzičkoj školi u Sarajevu, gdje je Aleksandra Romanić održala majstorski kurs i predavanje na temu "Savremene tendencije u muzičkoj pedagogiji" ističu da izuzetno cijene njenu pomoć pri pripremi učenika za takmičenja, javne nastupe i druge vrste koncertnih prezentacija. **"Sarađivati sa profesoricom Romanić je bilo zaista specifično iskustvo, jer jer ona najprije iz svoje perspektive vrsnog pijaniste prilazi rješavanju pedagoških problema.** Živi kontakt učenika sa pijanisticom bogatog i svjetski renomiranog koncertnog iskustva je od neizmjernog značaja za naše učenike i učenice, jer im daje samopouzdanje, motivaciju za dalji rad i nadu da bi i oni jednog dana mogli ostvariti velike pijanističke karijere," kazala nam je Lejla Šehić, profesorica klavira u Srednjoj muzičkoj školi u Sarajevu. Učenice su oduševljeno slušale sugestije profesorice Romanić, koja

im je približavala izvođene klavirskih komada kao što su to „Montecchi e Capuleti“ Sergeja Prokofieva ili „Nocturno“ Frederica Chopina. Naš razgovor je i samu Aleksandru Romanić podsjetio na slične trenutke iz prošlosti. **„Znate, ja sam u Sarajevu pohađala osnovnu i srednju muzičku školu, kod svoje drage profesorice Faride Mušanović, a kada je nama u to doba došla u posjetu Vera Gorostaeva iz Moskve, koja će kasnije postati i moja profesorica, za mene je to bilo nestvarno, jednostavno nestvarno“**, prisjeća se ona. O svom doživljaju majstorskog kursa Romanić navodi da pedagogija predstavlja mukotrpan rad i dugotrajan proces, a da je njeno zadovoljstvo u tome što je mogla dati svoj doprinos. Uz prizvuke nostalgije, dodaje da je u toj istoj sali u Sarajevu i počela neke od svojih prvih pijanističkih koraka.

Aleksandra Romanić je među najznačajnijim bosanskohercegovačkim pijanistima. Osnovno i srednje muzičko obrazovanje stiče u Sarajevu, a sa 16 godina odlazi na Konzervatorij Čajkovski u Moskvi koji završava "summa cum laude". Nakon postdiplomskog studija, takođe u Moskvi, osvaja prestižnu Fulbright stipendiju za usavršavanje na Juilliard School of Music u New Yorku. Mnogobrojne nagrade na klavirskim takmičenjima otvaraju joj vrata internacionalne karijere. Nastupala je u velikim evropskim i američkim centrima i u dvoranama poput Alice Tully Hall, Lincoln Center, New York ili Herkulesaal, Muffathalle i Gasteig u Münchenu. Kao solistica nastupala je sa svim vodećim orkestrima bivše Jugoslavije i sa filharmonijama Česke, orkestrima u SAD-u i sa Münchner Symphoniker. Svirala je na brojnim značajnim festivalima kao što su to Dubrovačke ljetne igre, Festival Ljubljana, SVEM, Schleswig-Holstein Musikfestival i Richard-Strauss festival u Garmisch-Partenkirchenu. Snimala je za radio i televizijske kuće bivše Jugoslavije, Rusije, SAD-a, kao i za Bayerische Rundfunk, Discoton i Largo Records. Kao profesorica djelovala je od 1983-1993 na Muzičkoj akademiji Univerziteta u Sarajevu. Za izuzetan doprinos kulturi nagrađena je Šestoaprilskom nagradom Grada Sarajeva 1990. Od 1993. živi i radi u Münchenu kao slobodna umjetnica i muzička pedagogica, a za svoj rad u Vijeću stranaca Grada Münchena odlikovana je nagradama "München dankt" i medaljom "München leuchtet". Radio Bavarske BR Klassik ju je proglasio jednom od omiljenih muzičkih pedagoga Bavarske u kategoriji Klavir 2019.

Iz CERN-a u Sarajevo – otkrivanje najdubljih tajni svemira

Kako je nestala antimaterija u ranom svemiru?

NAŠA VIZIJA JE BOSNA I HERCEGOVINA KAO
RESPEKTABILNA I PRISTUPAČNA DRŽAVA ZA
BAVLJENJE NAUKOM I TEHNOLOGIJOM

U prepunom amfiteatru Prirodno-matematičkog fakulteta u Sarajevu, sa preko 230 posjetiljki i posjetitelja, dr. Admir Greljo održao je niz predavanja i diskusija na različite teme iz teoretske fizike.

„Prije desetak godina sam u ovoj istoj prostoriji pohađao svoja dodiplomska predavanja sa svega nekoliko kolega. Prekrasan je osjećaj danas vidjeti ovakvo interesovanje i posjećenost.“ ističe Greljo.

Sa predavanja za srednjoškolce dr. Grelju je najviše dojmilo pitanje jednog učenika: „Kako je nestala antimaterija u ranom svemiru?“ Srednjoškolac je očekivao brzi odgovor, ne znajući da je postavio jedno od ključnih pitanje moderne fizike, na čiji odgovor se traga i u laboratorijama CERN-a!

“ Program prenosa znanja iz dijaspora „Dijaspora za razvoj“ je važan prvi korak ka povezivanju naučnika u domovini i iseljeničtvu. Za mjerljive rezultate je potrebno dugoročno i konzistentno ulaganje u održavanje ovih veza. ”

Svoje utiske sa predavanja prenosi i **Arnela Hrbat**, studentica treće godine Odsjeka za fiziku: „**Prisustvovala sam predavanju Fizika Okusa LHC-a i naučno-popularnom predavanju Kosmologija u presjeku s fizikom čestica dr. Grelje i oduševila sam se, kao i ostale kolege i kolegice. Ova predavanja su bila inspirativna za nas, motivirajući nas da se bavimo temama, koje nažalost nisu zastupljene u domaćem naučno-istraživačkom radu.**“

O nedovoljno zastupljenom naučnom i nastavnom radu iz ove oblasti fizike govorila je i prof. dr. Azra Gazibegović, sa Prirodno-matematičkog fakulteta: **“Rad dr. Grelje na CERN-u je od neizmjernog značaja za nas. Studenti drugog ciklusa nastave sa našeg fakulteta su već išli u dvosedmične posjete CERN-u kako bi kompletirali svoje završne radove. Admir je bio naš student, a našim sadašnjim studentima je jako bitno da se mogu povezati sa njim kako bi mogli uvidjeti mogućnosti i eventualne prepreke za svoj dalji naučno-istraživački razvoj, posebno iz oblasti fizike visokih energija.”** Sa Prirodno-matematičkog fakulteta dodaju da je ovaj vid saradnje sa iseljeništvom izuzetno važan, a Greljo naglašava i bitnost dugoročne povezanosti i umreženosti. „Izuzetno sam

ponosan na rad s vrijednim studentima kao dugogodišnji saradnik Odsjeka za fiziku. Neki od njih su danas doktoranti u naučnim grupama u kojima sam ranije radio, poput Armana Korajca (Ljubljana) i Nudžeima Selimovića (Zurich). Vjerujem da je mreža saradnika koju sam razvio djelimično olakšala ovim bosanskohercegovačkim studentima da svoje karijere razvijaju u oblasti fizike visokih energija. Moj dugoročni cilj je da ova oblast zaživi i u Bosni i Hercegovini.“

U ovom smjeru djeluje i Asocijacija za napredak nauke i tehnologije (ANNT), čiji je Predsjednik Upravnog odbora i suosnivač dr. Greljo. **„Vizija naše Asocijacije je Bosna i Hercegovina kao respektabilna i pristupačna država za bavljenje naukom i tehnologijom. Također, Asocijaciju vidimo kao jednog od važnih aktera u obezbjeđivanju uslova za povratak izvrsnih mladih naučnika koji su svoje doktorate stekli na prestižnim svjetskim univerzitetima iz prirodno-matematičkih i tehničkih oblasti. Program prenosa znanja iz dijaspore „Dijaspora za razvoj“ je važan prvi korak ka povezivanju naučnika u domovini i iseljeništvu. Za mjerljive rezultate je potrebno dugoročno i konzistentno ulaganje u održavanje ovih veza,“** pojašnjava dr. Greljo.

Admir Greljo četverogodišnji studij na Prirodno-matematičkom fakultetu u Sarajevu, Odsjek za fiziku završava za tri godine sa prosječnom ocjenom 10 i priznanjem „Zlatna značka“. Na Institutu „Jožef Štefan“ u Ljubljani doktorira sa temom „Nova fizika kroz fenomenologiju Higsovog bozona,“ a nastavlja sa post-doktorskim studijama na univerzitetima u Zurich-u i Mainz-u. Od 2018. godine radi u CERN-u (Evropska organizacija za nuklearna istraživanja) na Odsjeku za teoretsku fiziku. Autor ili koautor je preko 40 naučnih radova, sa više od 3700 citiranja, objavljenih u najprestižnijim svjetskim naučnim časopisima. Dobitnik je brojnih priznanja i nagrada, a za izuzetan uspjeh u međunarodnoj promociji, imenovan je ambasadorom Univerziteta u Sarajevu. Održava aktivne veze sa Univerzitetom u Sarajevu radeći kao gostujući predavač na Prirodno-matematičkom fakultetu.

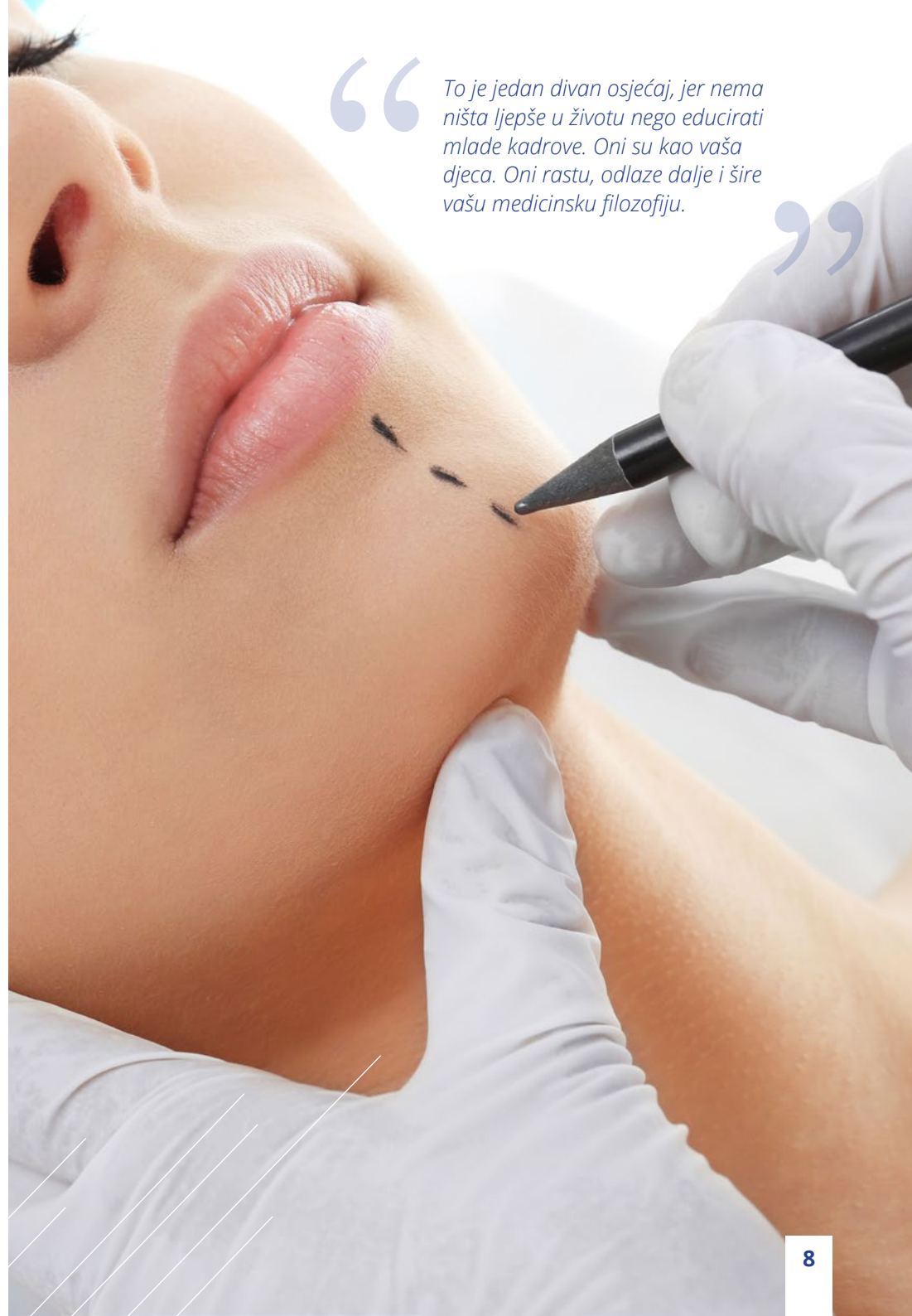
Neograničene kreativne mogućnosti plastične hirurgije

Ja volim izazovne slučajeve, jer oni nas tjeraju da razmišljamo drugačije, jer oni prave razliku između prosječnog hirurga i onog izuzetnog!

MORAMO SE POSTAVITI NA ISTI NIVO SAMOPOUZDANJA, KOJE VLADA U SVIJETU MOĆNIH DA BISMO ZASLUŽILI ISTO POŠTOVANJE.

„Sve što je veliko nastaje iz muke,“ riječi su velikog Ive Andrića, kojima se profesor Ninković često vraća u svojim izlaganjima kada govori o najvećim hirurškim izazovima pred kojima se nalazio tokom svoje dugogodišnje, fascinantne karijere. Muke o kojima govori profesor su put pronalaženja novih, drugačijih i smjelih rješenja za nevjerovatno zahtjevne hirurške poduhvate, kao što je to na primjer bilateralna transplantacija šaka, gdje je profesor Ninković sa velikim hirurškim timom uspio pacijentu vratiti funkcionalnost tako da je on nakon oporavka mogao normalno pisati, sjeći jabuku nožem ili zagrliti svoju suprugu. O ovom i drugim revolucionarnim poduhvatima kao što je otklanjanje arteriovenske fistule djevojčici iz Sarajeva ili rješavanje problema enterokokne sepse dječaka iz Tuzle je profesor Ninković govorio u svome predavanju „Savremene mogućnosti plastične hirurgije“ održanom na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu.

“
To je jedan divan osjećaj, jer nema ništa ljepše u životu nego educirati mlade kadrove. Oni su kao vaša djeca. Oni rastu, odlaze dalje i šire vašu medicinsku filozofiju.
”

Publika je oduševljeno slušala profesorovo izlaganje, a svoje utiske nam prenosi i Amer Milaimi, jedan od najboljih studenata pete godine: „**Izvanredno predavanje, na kome sam čuo o svim detaljima potpuno novih operativnih procedura kao što je transplantacija podlaktice, koju je profesor Ninković izveo prvi u svijetu.**“ Sličnog mišljenja je i Dr. Džan Ahmed Jesenković, domaćin sa Medicinskog fakulteta, koji vidi najveću vrijednost u dolasku svjetski poznatog i priznatog stručnjaka u inspiraciji koja se time daje mladima. „**Kao institucija imali smo čast i privilegiju da ugostimo profesora Ninkovića, koji postiže svjetski priznate rezultate, a inače je i sam bivši student Medicinskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu. Svima nama ostvarenja profesora Ninkovića mogu služiti kao životna inspiracija,**“ ističe dr. Jesenković.

O projektu prenosu znanja iz iseljeničtva u

Bosni i Hercegovini, profesor Ninković ima samo riječi hvale: „**Meni je izuzetna čast i zadovoljstvo da sam u prilici da prenesem znanje na mjestu gdje sam i ja stekao osnove iz medicine, počevši od te davne '76 godine. To je jedan divan osjećaj, jer nema ništa ljepše u životu nego educirati mlade kadrove. Oni su kao vaša djeca. Oni rastu, odlaze dalje i šire vašu medicinsku filozofiju,**“ ističe Ninković. Po mišljenju profesora Ninkovića, program „Dijaspora za razvoj“ u velikoj mjeri doprinosi stručnoj integraciji i naučnom povezivanju: „**Student Medicinskog fakulteta u Sarajevu se ne smije osjećati inferiornim u odnosu na neke medicinske fakultete u Beču, Minhenu, Berlinu ili bilo gdje drugo. Mi sami sebe moramo početi cijeniti, a ovaj program baš u tome pomaže – da ovi mladi ljudi vide da i mi to tako radimo i da nema neke velike razlike,**“ zaključuje profesor Ninković.

Milomir Ninković je specijalista plastične i estetske hirurgije. Osnovne studije, specijalizaciju i magisterij je završio na Medicinskom fakultetu u Sarajevu, gdje je i započeo svoju impresivnu karijeru.

Rat ga je odveo iz Sarajeva, prvo na Univerzitetu bolnicu u Insbrucku, gdje je doktorirao i dobio profesuru, a zatim na minhensku Kliniku Bogenhausen, gdje već 16 godina radi kao Šef Klinike za plastičnu i rekonstruktivnu hirurgiju. Njegovu hirušku praksu su obilježili niz kreativnih i inovativnih zahvata koji su revolucionizirali postojeće hirurške procedure. Prvi u svijetu je izvršio transplantaciju podlaktice, a kao jedan od svojih najvećih profesionalnih uspjeha navodi inovativnu rekonstrukciju donje usne sa mišićem sa natkoljenice. Kreativnost i inovacije pri rješavanju problema u plastičnoj hirurgiji je bila tema Ninkovićevog čuvenog „Gillies Lecture,-a“ predavanja posvećenog „ocu plastične hirurgije“, slavnom engleskom hirurgu Sir Haroldu Gilliesu, održanog pred britanskim Udruženjem plastičnih hirurga.

Objavio je preko 250 naučnih radova u prestižnim medicinskim časopisima i preko 35 poglavlja u knjigama stručne literature. Kruna dosadašnje profesionalne karijere profesora Ninkovića je izbor za Predsjednika Evropske asocijacije plastičnih hirurga (EURAPS).

Inovativni operativni zahvati u ortopedskoj hirurgiji

Moja je želja da ovo što radim i znam prenesem na mlađe i to ću raditi dok imam šta relevantno da kažem onima koji to žele da čuju.

ZNANJE JE DOBRO KOJE TREBA DIJELITI I ŠIRITI, A INTERNET I KOMUNIKACIJSKE TEHNOLOGIJE SU NAM OD VELIKE POMOĆI KOJU TREBAMO KORISTITI.

„Porodica čini temelj sretnog života i bez nje se ne dolazi do uspjeha,“ je životni geslo prof. dr. Enesa Kanlića, koji svoju suprugu Amru, zajedno sa sinovima Adijem i Alenom, svakom prilikom ističe kao izvor svog prosperiteta. Emotivna povezanost za rodnu grudu, rodbinu i prijatelje, porodicu Kanlić često dovode u Bosnu i Hercegovina, a profesor također dodaje da se ovdje školovao te da osjeća potrebu da svojoj domovini vrati onoliko koliko je moguće. „Moja želja je da ovo što radim i znam prenesem na mlađe. Ko bude želio da čuje šta ja imam da ponudim, ja sam tu. Ako me hoćete, ja sam tu,“ entuzijastično kazuje Kanlić. Upoređujući medicinsku praksu u BiH i drugim dijelovima svijeta navodi važnost komunikacijske povezanosti, koja briše granice na polju medicinskih dostignuća. „Glavna promjena u svijetu je internet i razvoj komunikacijskih tehnologija. Kada sam ja bio specijalizant bilo je teško doći do bilo koje knjige, a danas je moguće da medicina bude uniformna, tako da ono što mi radimo tamo ne mora biti različito od onoga što se radi ovdje. Većina rutinskih operacija se mogu jednako dobro obaviti i u smislu instrumentarija i ekspertize i u BiH, kao i u Americi.“ Međutim, također naglašava da je od većeg značaja i dolazak naših stručnjaka iz iseljeništa pri pružanju podrške u daljem razvoju domaćeg sistema zdravstvene njege.

“Bila nam je čast i zadovoljstvo ugostiti prof. dr. Kanlića, a u narednom periodu primjenjivaće se tehnike operativnog liječenja koje se do sada nisu izvodile u ovom Kliničkom centru.”

Svoje bogato znanje i iskustvo prof. dr. Enes Kanlić podijelio je sa Klinikom za ortopediju i traumatologiju UKC Tuzla, gdje je sa kolegama i kolegicama izveo tri operacije koje ranije na ovoj klinici nisu rađene. Nestabilni prijelom karličnog prstena je stabiliziran sprijeda sa pločom i vijcima, a straga sa vijcima uz pomoć rendgena i malim rezovima, omogućavajući pacijentu da ustane iz kreveta i prohoda već sljedeći dan.

Prema riječima prim. dr. Hajrudina Kačara sa UKC Tuzla, „Bila nam je čast i zadovoljstvo ugostiti prof. dr. Kanlića, a u narednom periodu primjenjivaće se tehnike operativnog liječenja koje se

do sada nisu izvodile u ovom Kliničkom centru, a što se prvenstveno odnosi na metodu liječenja prijeloma karlice minimalno invazivnom tehnikom, operativno liječenje prijeloma zgloba tibije i revizije kuka kod velikog defekta čašice kuka.”

Tokom svog boravka u Tuzli, Kanlić je svaki dan održavao stručna predavanja i zajedno sa kolegicama i kolegama diskutovao probleme i mogućnosti rješenja, kako bi se pacijentima obezbijedila najkvalitetnija medicinska njega. Većernji sati su bili posvećeni diskusijama sa specijalizantima ortopedije, te sa studentima Medicinskog fakulteta.

Enes Kanlić ostvario je uspješnu tridesetogodišnju karijeru ortopeda i traumatologa u SAD-u. Šef je Odjeljenja za ortopediju i traumatologiju, Level 1 Centra u Chandler, Arizoni, a ranije je obavljao dužnosti ortopedskog hirurga i redovnog profesora na Texas Tech Univerzitetu u El Pasu, kao i subspecijalizanta na Washington Univerzitetu u St. Louis-u i Booth Memorial Centru Univerziteta u New York-u. Studije medicine, te svoj magistarski i doktorski rad završio je na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu, a profesionalnu karijeru je započeo na Klinici za ortopediju i traumatologiju sarajevskog Kliničkog centra.

Autor ili koautor je preko 40 članaka objavljenih u najprestižnijim medicinskim časopisima, kao i više od 15 poglavlja iz oblasti ortopedije i traumatologije u knjigama stručne literature. Svojim najvećim stručnim uspjesima smatra magistarski rad koji je analizirao zbrinjavanje traume u Sarajevu; uvođenje nove metode liječenja prijeloma kuka sa condylo-medullarnim elastičnim čavlima u BiH, te objavljivanje prve studije o zbrinjavanju prijeloma natkoljenice kod djece sa minimalno invazivnom fiksacijom pločama i vijcima. Studija je uključila više univerzitetskih centara u SAD-u i metoda je postala dio protokola zbrinjavanja Američke akademije ortopedskih hirurga (AAOS). Član je najvećih svjetskih ortopedskih udruženja, kao i Bosansko-američke akademije nauka i umjetnosti.

Povećati standarde rada sa laboratorijskim životinjama

Korektni i nadasve humani odnos prema životinjama mora biti prioritet pri izvođenju eksperimenata

NEOPHODNOST USPOSTAVLJANJA ZAKONSKOG OKVIRA PO UZORU NA EU ZA REGULISANJE TRETMANA LABORATORIJSKIH ŽIVOTINJA

U prepunoj sali na Farmaceutskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu Dr. med. vet. Aida Hromić-Šarić je studenticama i studentima, te akademskim radnicima održala predavanja o radu Odjeljenja za biomedicinska istraživanja i njegovoj ulozi na Medicinskom Univerzitetu u Grazu. Također, je održano predavanje na temu "Metode aplikacija medikamenata i vađenja krvi kod laboratorijskih životinja". Posebno je posvećena pažnja etičkim elementima rada sa laboratorijskim životinjama, pri čemu je Hromić-Šarić, insistirala na kreiranju i provođenju snažnih zakonskih okvira u ovoj oblasti. **„Pokusi na životinjama su zakonski dozvoljeni, a moj zadatak je da se oni provode u strogo kontrolisanim uslovima, uz najveću ekspertizu. Također, u Austriji su pokusi na životinjama u određenim situacijama i zakonski propisani, na primjer pri izvođenju brzih testova za ljude životno opasnih uzročnika, kao i studija podnošljivosti. Cilj mog predavanja je rasvjetljavanje ove oblasti i ukazivanje na neophodnost da se ona zakonski reguliše,“** objašnjava Hromić-Šarić. U Rektoratu Univerziteta u Sarajevu, Hromić-Šarić je održala predavanje na temu regulative i dobre prakse postupanja s eksperimentalnim životinjama u skladu sa EU Direktivom 2010/63.

“ Veliko interesovanje za predavanja Dr. Aide Hromić-Šarić je pokazalo da u Bosni i Hercegovini postoji akademska zajednica usmjerena ka biomedicinskim istraživanjima, a uspostavljena je i direktna saradnja Farmaceutskog fakulteta u Sarajevu i Odjeljenja za biomedicinska istraživanja u Grazu. ”

„Primjenom ove Direktive se uvode najviši etički standardi u ovu djelatnost i daje se zakonski okvir za izvođenje testiranja na životinjama. Jasno se određuje svaki segment od podnošenja zahtjeva za eksperimentisanjem na životinjama, preko neophodne edukacije osoblja koje izvode testiranje, do definisanja vrsta laboratorijskih životinja, njihovog načina držanja za vrijeme eksperimenata, i težine pokusa. Definisane su isključive svrhe u koje se pokusi na životinjama provode, kao što su to temeljna istraživanja, translacijska ili primijenjena istaživanja usko određenih namjena, te istraživanja usmjerena na zaštitu životinjskih vrsta. Nažalost u Bosni i Hercegovini, kao ni u regionu, ovakav zakonski okvir u skladu sa EU 2010/63 još uvijek ne postoji, a prijeko je potreban,“ smatra Hromić-Šarić.

Veliko interesovanje za predavanja Dr. Aide Hromić-Šarić je pokazalo da u Bosni i Her-

cegovini postoji akademska zajednica usmjerena ka biomedicinskim istraživanjima, a uspostavljena je i direktna saradnja Farmaceutskog fakulteta u Sarajevu i Odjeljenja za biomedicinska istraživanja u Grazu. „Mogu reći da sam prezadovoljna što je već potpisan ugovor o direktnoj saradnji između Odjeljenja na kome radim u Grazu i Farmaceutskog fakulteta u Sarajevu, a preko CEEPUS-a će se vršiti razmjena studenata i nastavnog osoblja,“ objašnjava Hromić-Šarić. I sa Farmaceutskog fakulteta uviđaju prednosti ovakve saradnje, a prof. dr. Jasmina Đeđibegović ističe i veći značaj ovih predavanja, koja su bila otvorena za široku naučno-istraživačku zajednicu.

„Predavanja su pružila akademskom osoblju i studentima bolji uvid u legislativu i praktične aspekte eksperimentalnog testiranja na životinjama. Razradili smo nove ideje i identifikovali nove mogućnosti kako bismo unaprijedili naše kapacitete u ovoj oblasti,“ dodaje Đeđibegović.

Aida Šarić radi na Odjeljenju za biomedicinska istraživanja Univerziteta u Grazu na poslovima evaluacije i pružanja savjetovanja projekata vezanih za pokuse na životinjama, edukaciju i osposobljavanje osoblja za rad na laboratorijskim životinjama, kao i na razvijanju alternativnih metoda u svrhu obuke.

Veterinarski fakultet završila u Sarajevu, a svoje obrazovanje je nastavila nizom edukacija kao što je to DAAD istraživačka stipendija na Institutu za zoologiju Univerziteta u Darmstadtu, radionica na temu „Higijenski uslovi ustanova za laboratorijske životinje u skladu sa FELASA smjernicama“ u Beču, te radionica na temu „Ishrana laboratorijskih životinja“ u Grazu.

Aktivna je članica GVSOLAS (Society of Laboratory Animal Science), te je spona između zaštite životinja i naučno-istraživačkog rada za dobrobit ljudi i životinja. S druge strane, kao aktivna članica Društva za alternativne biomodele (The RepRefRed Society) radi na razvoju modela koji se koriste umjesto laboratorijskih životinja prilikom obuke osoblja.

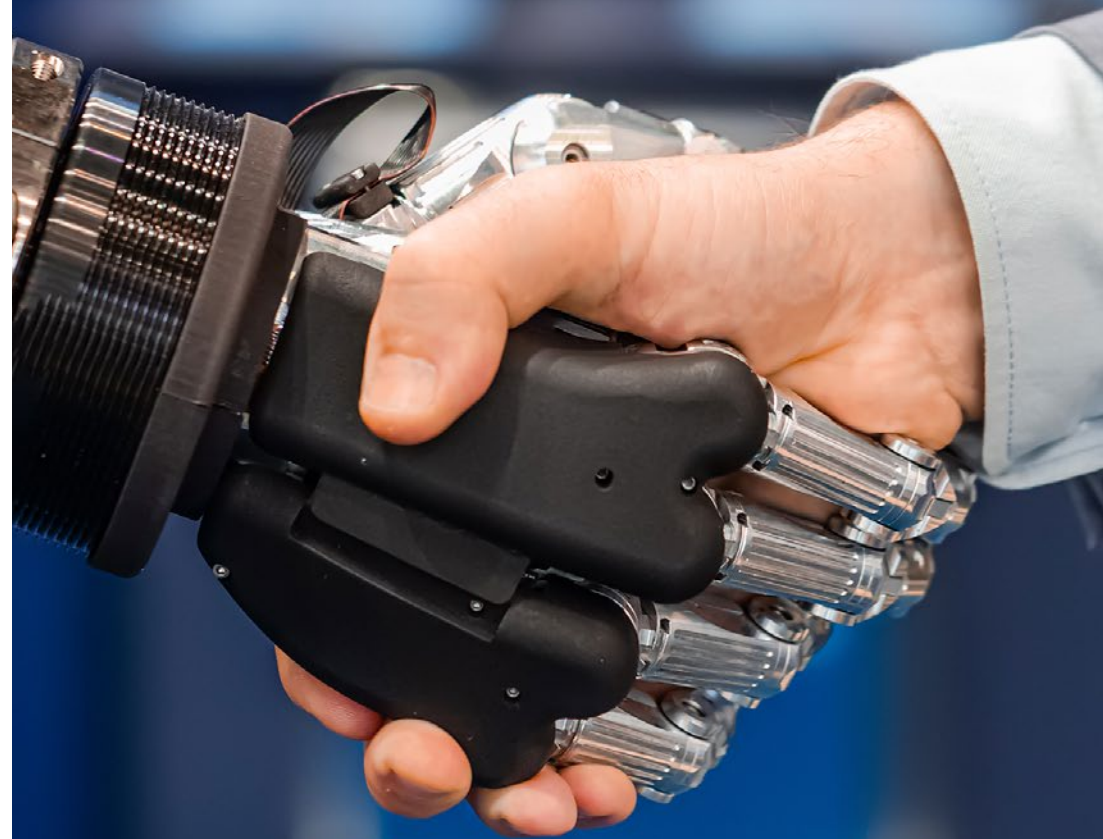
Vizuelizacije upravljanja robotima u izazovnim okruženjima

Bosanskohercegovačkim obrazovnim institucijama može značajno koristiti bolja međusobna povezanost i saradnja, kao i međunarodno naučno-istraživačko umrežavanje.

PUTEM DALJINSKOG UČENJA STUDENTI SU MOGLI DA USVOJE KOMPLETAN RAZVOJNI PROCES OD TEORETSKIH OSNOVA DO DIREKTNE PRIMJENE.

„Nevjerovatno mnogo mi je značilo kada mi je moj bivši profesor matematike sa ETF-a u Sarajevu, prof. dr. Huse Fatkić, prišao i čestitao na odličnom izlaganju!“ je detalj sa svojih sarajevskih predavanja kojeg se Dr. Edin Omerdić veoma rado sjeća. Na Elektrotehničkim fakultetima u Sarajevu i Tuzli, Dr. Omerdić je održao predavanja i demonstraciju tehnoloških rješenja u kojima je studente, nastavno i naučnoistraživačko osoblje upoznao sa istraživačkim aktivnostima i infrastrukturi Centra za robotiku i inteligentne sisteme u Limericku, Irska. Upoređujući obrazovne procese u BiH i inostranstvu, dr. Omerdić navodi: **„Iako je naučnoistraživački rad prije rata bio mnogo više zastupljen u BiH, a posebno dobro povezan sa tadašnjom industrijom, bosanskohercegovački studenti i studentice**

“ Osnovni cilj ovih studija je da se, koristeći inovativni koncept učenja (“blended learning”) objasne ključne teme koje se odnose na modeliranje, simulaciju i upravljanje robotima u izazovnim okruženjima, kao što je podvodni ambijent. ”

ni sada ne zaostaju za svojim kolegama i kolegicama u ekonomski razvijenijim zemljama, posebno u smislu usvajanja i primjene temeljnih znanja. Mogao bih reći da su čak i bolji, i da je to ogromna prednost koja se mora znati iskoristiti. Za sebe mogu slobodno reći da sam dobio vrhunsko obrazovanje u gimnaziji „Meša Selimović“, smjer matematički tehničar, u Tuzli, a i kasnije na ETF Sarajevu i FER Zagreb. Ovi čvrsti temelji su bili preduslov za sav dalji razvoj i uspjeh.“

Međutim, dodaje da nedostaje infrastruktura na univerzitetima, kao i lična inicijativa kod studenata i nastavnog osoblja prema većem umrežavanju, boljem upoznavanju postojećih inicijativa i poziva za učešće u međunarodnim naučno-istraživačkim projektima. Upravo u ovom segmentu vidi mogućnost da projekat „Dijaspora za razvoj“ doprinese uspostavljanju bolje saradnje između obrazovnog sistema u BiH i svijeta.

Unutar predavanja „Inovativni inženjering zasnovan na vizuelizaciji i geometrijskim opažanjima“ Omerdić je predstavio tri studije: OceanRINGS, korisničko sučelje miješane stvarnosti i inovativne metode poučavanja.

Po riječima Omerdića, „osnovni cilj ovih studija je da se, koristeći inovativni koncept učenja (“blended learning“)

objasne ključne teme koje se odnose na modeliranje, simulaciju i upravljanje robotima u izazovnim okruženjima, kao što je podvodni ambijent.“

U samo tri dana trajanja predavanja, Omerdić je studentima pokazao osnovne korake pri izgradnji složenog upravljačkog sistema, tj. modeliranje robota kao dinamičkog sistema, generičko rješenje i implementaciju. Konačno, demonstracije uživo na daljinu u realnom vremenu sastojale su se od povezivanja sa radnom stanicom na Univerzitetu u Limericku i demonstracije i provjere prethodnih koraka pomoću stvarne opreme koja nije dostupna u predavaonicama u Tuzli i Sarajevu.

„Mi smo simulatoru i upravljačkom sistemu u Limerick-u pristupali iz Tuzle i iz Sarajeva, a studenti su putem daljinskog učenja mogli da usvoje kompletan razvojni proces od teoretskih osnova do direktne primjene“, objašnjava Omerdić. Pored ovih predavanja, direktna saradnja između ETF-a u Tuzli i Centra za robotiku i inteligentne sisteme u Limerick-u intenzivno traje već četiri godine, a napravljeni su i prvi koraci ka uspostavljanju slične vrste saradnje i sa ETF-om u Sarajevu.

Edin Omerdić radi kao viši istraživač u Centru za robotiku i inteligentne sisteme pri Univerzitetu u Limericku, Irska. Dodiplomski i magistarski studij elektrotehnike završio je na Sveučilištu u Zagrebu, a doktorirao je na Univerzitetu u Walesu, Velika Britanija.

Njegova istraživačka oblast obuhvata modeliranje i simulacije dinamičkih sistema, razvoj simulatora i upravljačkih sistema u realnom vremenu, virtualnu, proširenu i miješanu stvarnost, te razvoj multimodalnog sučelja za cyber- fizičke sisteme zasnovane na tehnikama vještačke inteligencije.

Za svoj istraživački rad dobio je nekoliko nagrada, uključujući Society of Underwater Technology (SUT) Nagradu za najbolju multimedijalnu prezentaciju (GCUV 2003), IFAC nagradu za najbolju online demonstraciju (MCMC 2003), IMarEST SMI Donald Maxwell nagradu za najbolji naučni rad (2004) i prvu nagradu na međunarodnom takmičenju National Instruments LabVIEW in the Curriculum 2006.

Uz klasičnu gitaru do svjetskih takmičenja

Visoko profesionalni pristup svakom detalju

NJEGOVANJEM VRIJEDNOSTI PRIJATELJSKE SARADNJE DO POBJEDA NA MEĐUNARODNIM TAKMIČENJIMA

Predavati na Muzičkoj akademiji u Sarajevu i tu okupiti gitariste iz čitave države je bio dječjački san Sanela Redžića. „**Prije nekih deset do petnaest godina, za mene je to bio nedostižan cilj, nešto kao da gledate u mjesec sa spoznajom da tamo nikada nećete doći. Kroz ovaj projekat sam dobio priliku da se popnem do tog mjeseca i na tome sam zahvalan,**“ su riječi kojima profesor Redžić opisuje svoj doživljaj učešća u programu „Dijaspora za razvoj.“ Kroz individualni rad sa studenticama i studentima na Muzičkoj akademiji u Sarajevu, prof. Sanel Redžić je dijelio svoja iskustva, saznanja i muzičke trendove iz oblasti klasične gitare, koja je sticao obrazovanjem i koncertiranjem širom svijeta. „**Moderno sviranje klasične gitare teško se može i porediti sa sviranjem na primjer, Andresa Segovije. Tako da je neophodno pratiti muzičke trendove, koje sam ja pokušao što vjerodostojnije prenijeti u radu sa studentima**“ pojašnjava Redžić. Pored svakodnevnih individualnih časova, teoretska, grupna predavanja je držao iz oblasti barokne muzike sa težištem na artikulaciju i ornamentaciju, te iz oblasti najznačajnijih etida Fernanda Sora, sa

“Kroz jačanje prijateljskih veza, pa čak i razvijanje ljubavi, dolazimo do stvaranja snažne zajednice, koja nam kasnije pomaže da se bolje izborimo sa konkurentskim zahtjevima međunarodnih takmičenja.”

fokusom na tehnička rješenja. **„Tokom mojih predavanja sam se posebno osvrnuo na važnost tehničkih vježbi i etida, kao pripreme za izvođenje kompozicija. U dijelu koji se odnosi na baroknu muziku je diskutovan stvaralački opus Johanna Sebastiana Bacha, koji je posebno važan za kulturnu baštinu Weimara, njemačkog grada u kome živim i radim“** naglašava Redžić. Sa Muzičke akademije u Sarajevu ističu svoje zadovoljstvo angažmanom Sanela Redžića. **„S obzirom da se radi o umjetniku svjetskog renomea Odsjek za gitaru i naši studenti i studentice su imali priliku doživjeti veoma sofisticiranu percepciju umjetničkog izraza, kao i izuzetno visoki profesionalni pristup svakom detalju,“** objašnjava doc. mr. Đani Šehu.

Već četvrtu godinu zaredom, krajem jula 2019. godine Redžić, zajedno sa kolegama Predragom Stankovićem, profesorom tuzlanske muzičke škole, Denisom Azabagićem, profesorom na Roosevelt univerzitetu u Čikagu, i Borisom Tešićem, predavačem na Univerzitetu „Louis Spohr“ u Kasselu, organizuje Međunarodnu

ljetnu školu „Prst“ za mlade muzičare iz BiH i dijaspore u Eko zoni Zlača kod Banovića. Angažman ovih priznatih umjetnika realizovan je u okviru projekta „Dijaspora za razvoj“, a slijedeći postignuća ljetne škole, osnovana je slična Zimska škola gitare u Čapljini, koja se uspješno održava već treću godinu.

„Svijet muzičkih takmičenja podrazumijeva ogromnu konkurenciju i rivalstvo među učesnicima. Cilj nam je da naše škole gitare njeguju vrijednosti prijateljske saradnje, gdje ćemo svi učiti jedni od drugih. Kroz jačanje prijateljskih veza, pa čak i razvijanje ljubavi, dolazimo do stvaranja snažne zajednica, koja nam kasnije pomaže da se bolje izborimo sa konkurentskim zahtjevima međunarodnih takmičenja. Ovaj pristup se pokazao ispravnim, jer naši polaznici svake godine osvajaju po dvadeset do trideset nagrada na poznatim internacionalnim gitarskim takmičenjima“ zaključuje Redžić.

Sanel Redžić je jedan od najperspektivnijih bosanskohercegovačkih gitarista klasične muzike, koji radi kao predavač na Univerzitetu „Franz Liszt“ u Weimaru, na Univerzitetu u Erfurtu, Njemačka, te na Univerzitetu u Osijeku. Gitaru počinje da uči sa osam godina u Osnovnoj muzičkoj školi u Tuzli, gdje je i svoje srednje muzičko obrazovanje okončao sa najvišim ocjenama u klasi Predraga Stankovića. Nakon toga upisuje Muzičku akademiju „Franz Liszt“ u Weimaru, gdje uspješno diplomira u klasi Thomasa Müllera-Peringa i Ricarda Gallena. Do danas je održao preko 1000 nastupa i solo koncerata širom BiH, Evrope i svijeta na prestižnim binama kao što su Concertgebouw, Amsterdam, Bunka Kaikan, Hakuju Hall te Yamaha Hall, Tokyo, Smetana Hall, Prague, Međunarodna kuća muzike Moskva, National Philharmonic Ukrajine, Philharmonic Paul Constantinescu, Ploiesti, te mnogim drugim. Dobitnik je 36 internacionalnih nagrada i priznanja na mnogobrojnim međunarodnim takmičenjima kao što su Tokyo i Tychy, „Forum Gitarre Wien“, Markneukirchen, Changsha u Kini, „Anna Amalia“ Weimar, Fernando Sor Rim, Emilio Pujol Sassari, Iserlohn ili „Andres Segovia“

Oživljavanje tradicije stećaka na originalan način

Stećak je najprimjereniji simbol inkluzivnog i kompleksnog bosanstva

ZNANJE JE JEDINI STVARNI KAPITAL I
ZA POJEDINCA I DRUŠTVO

U svom istraživačkom radu Adis Elias Fejzić analizira tradicionalnu umjetnost stećaka u kontekstu današnjih umjetničkih i socio-antropoloških okolnosti – istovremeno, redefiniirajući format i značenje tradicionalne memorijalne umjetnosti, kreativno oživljava i (re)aktualizira stećak kao vlastiti umjetnički izraz **Stećci su srednjovjekovno nadgrobno kamenje i važno bosanskohercegovačko kulturno naslijeđe, ali i podsjećanje ko smo i odakle dolazimo.** Oni su, međutim, još uvijek nedovoljno istražen fenomen otvoren za multidisciplinarna istraživanja. Dr. Adis Elias Fejzić stećke vidi i kao kompleksan skulpturalni koncept i potencijal skriven iza arhaične jednostavnosti ovih kamenih formi. **„Stećci su logičan simbol Bosne jer već i historijski koincidiraju, a moje objašnjenje ‘anatomije stećka’ je argument za bolje razumijevanje veze između stećaka i bosanskog identiteta. Ovaj, u suvremenim okolnostima gotovo nevidljiv ‘nacionalni’ identitet, je zapravo ‘(nad)nacionalan’, kompleksan i inkluzivan u kojem ja vidim i sinonim za kozmopolitizam. Stećak, kao skulptura, je također gotovo ‘nevidljiv’ iako je u**

“
Ja svojim kreativnim radom oživljavam umjetnost stećaka. Kroz predavanja i radionice otvaram studentima prostor za novo i drugačije razumijevanje naše tradicije a zatim eventualno iniciram njihovu vlastitu kreativnu komunikaciju sa našom tradicijom
”

konceptualno-konstrukcijskom smislu često zbir raznih skulpturalnih elemenata i kvaliteta. Prikrivena složenost skulpturalne morfologije stećka je odgovarajuća paralela zaboravljenoj složenosti bosanskog identiteta“ pojašnjava Fejzić. Njegovo istraživanje stećaka je kombinacija teorijskog pristupa analizi srednjovjekovne tradicije uz istovremeni praktično-kreativni rad na oživljavanju tradicije stećaka kroz vlastiti umjetnički rad.

Rezultati ovog istraživanja su predstavljeni studentima Akademije likovnih umjetnosti u Sarajevu, pri katedri za Historiju umjetnosti, a zatim je sa studentima različitih odsjeka Fejzić realizirao skulptorsku radionicu fokusiranu na bosansko srednjovjekovno klesarstvo. **„Ja svojim kreativnim radom oživljam umjetnost stećaka. Kroz predavanja i radionice otvaram studentima prostor za novo i drugačije razumijevanje naše tradicije a zatim eventualno iniciram njihovu vlastitu kreativnu komunikaciju sa našom tradicijom“**, dodaje Fejzić. Svoje istraživanje je Fejzić predstavio i na Pedagoškom fakultetu u Sarajevu gdje je zatim organizirana radionica posvećena srednjovjekovnom bosanskom pismu (Bosančica) i nekim mogućnostima njegovog kreativnog korištenja u savremenoj pedagoškoj praksi. U okviru radionice sa studentima Akademije likovnih umjetnosti Fejzić je isklesao

‘savremeni stećak’ u spomen Marian Wenzel – historičarki umjetnosti, koja je iza sebe ostavila neprocjenjivo djelo vezano za proučavanje i očuvanje kulturnohistorijskog naslijeđa Bosne i Hercegovine. Njena zaostavština se čuva u Historijskom muzeju BiH koji je bio partner u realizaciji radionice u kojoj su mogli učestvovati i sve građanke i građani, čak i oni najmlađi.

„Promocijom kulturno-historijskog naslijeđa je povećan broj korisnika muzeja - institucije koja se bavi čuvanjem i zaštitom naslijeđa. Najznačajniji aspekt ovog projekta predstavlja uključivanje zajednice, a posebno djece i mladih u aktivnosti Historijskog muzeja BiH. Ovim procesom muzejska publika prestaje biti pasivni korisnik, već postaje aktivni učesnik u njegovanju naslijeđa,“ objašnjava Elma Hodžić, kustosa Historijskog muzeja BiH.

Dodatno je ostvarena saradnja između ALU i Historijskog muzeja sa perspektivom izrade zajedničkih projekata. Ocjenjujući program „Dijaspورا za razvoj“ Fejzić ističe nadu da je ovo tek pionirski korak ka sistemskom uvezivanju stručnjaka iz dijaspore sa institucijama širom Bosne i Hercegovine, jer kao što i sam kaže „znanje je jedini stvarni kapital i na nivou pojedinca i društva.“

Adis Elias Fejzić (Addis) prvi je skulptor sa titulom doktora nauka u Bosni i Hercegovini. Dodiplomski i magistarski studij je završio na Akademiji likovnih umjetnosti u Sarajevu, a doktorsku disertaciju je odbranio na Queensland College of Art, Griffith University, Brisbane, Australia. Iako, po obrazovanju, prvenstveno skulptor, Adis Elias Fejzić je vizualni umjetnik široke lepeze stvaralačkih interesovanja – pored skulpture u kamenu i drugim (ne) tradicionalnim materijalima, njegov umjetnički opus obuhvata i radove u polju grafike, slikarstva, kaligrafije te grafičkog i industrijskog “dizajna”.

Istovremeno posvećen ‘antipodima’ koji se često pojednostavljeno definiraju kao ‘figurativno’ i ‘apstraktno’ odnosno kao ‘primordijalno’, ‘klasično’ i ‘moderno’, ovaj umjetnik svoju stvaralačku filozofiju razvija u komunikaciji sa različitim umjetničkim tradicijama i stilovima nastalim od prahistorije do danas.

Očuvanje kulturne baštine Bosne i Hercegovine

Prva terenska nastava studenata etnologije iz Sarajeva

STVARANJE GRADA: NAUČNO-ISTRAŽIVAČKA SARADNJA KA BOLJEM RAZUMIJEVANJU URBANIZACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

Terenski rad čini osnovu antropološkog i etnološkog istraživanja, a doc. dr. Mario Katić je, kako sam kaže, imao tu čast, da predvodi prvi terensku nastavu studenata novoosnovanog studija etnologije pri Odsjeku za sociologiju na Filozofskom fakultetu u Sarajevu.

„Presretan sam jer sam imao priliku da prvi povedem sve studente iz Sarajeva na nastavu izvan učionice. Išli smo na područje Vareša kako bismo učili o kulturnoj baštini ovog kraja, upoznali se sa lokalnom zajednicom i razgovarali o različitim problemima kojima se bave etnolozi i kulturni antropolozi,“ navodi Katić.

Sa studentskim entuzijazmom je dr. Katić oduševljen, a također dodaje da takvu vrstu želje za novim saznanjima i razmjenom ideja ranije nije sretao.

„Predavanja u Sarajevu su bila usmjerena ka mojim kolegama i kolegicama sa etnologije, tako da su mnogo više bile zastupljene etnološke teoretske rasprave, kao i uvod u folkloristiku, uključujući usmenu predaju i razvoj folkloristike kao znanstvene discipline. Zenička predavanja su bila posvećena studenticama i studentima kulturalnih studija, koje su puno šire, tako da su diskutovani procesi stvaranja kulturne i industrijske baštine, te urbanizacija

Mario Katić je na Filozofskim fakultetima u Sarajevu i Zenici održao dvije sedmice intenzivnih predavanja u toku kojih je nastojao upoznati studentice i studente sa svojim istraživačkim radom. **„Predavanja u Sarajevu su bila usmjerena ka mojim kolegama i kolegicama sa etnologije, tako da su mnogo više bile zastupljene etnološke teoretske rasprave, kao i uvod u folkloristiku, uključujući usmenu predaju i razvoj folkloristike kao znanstvene discipline. Zenička predavanja su bila posvećena studenticama i studentima kulturalnih studija, koje su puno šire, tako da su diskutovani procesi stvaranja kulturne i industrijske baštine, te urbanizacija,“** objašnjava Katić. Sa Filozofskog fakulteta u Sarajevu dijele slične utiske, a doc. dr. Mirza Džananović sa Filozofskog fakulteta u Zenici dodaje: **“Posjeta doc. dr. Katića je bila veoma korisna, posebno za popularizovanje studija etnologije i antropologije na Univerzitetu u Zenici.”** Dr. Katić također navodi važnost uspostavljanja dugoročnije saradnje između univerziteta u Sarajevu i Zenici sa Sveučilištem u Zadru, a ističe da u BiH ne postoji doktorski studij etnologije i antropologije, dok se sve više ukazuje potreba za ovakvim kadrom. **„Sa Sarajevom već imamo Eras-**

mus sporazume koji se odnose na razmjenu studenata i profesora, u kojoj sam i ja učestvovao. Što se tiče Univerziteta u Zenici, u toku su pregovori za potpisivanjem sporazuma koji bi intenzivirali našu saradnju. Kolega Mirza Džananović i ja smo već počeli naučno-istraživački projekat o industrijskoj baštini Zenice, široj urbanizaciji BiH i procesu stvaranja grada,“ pojašnjava Katić. Također, postoje mogućnosti da studenti kulturalnih studija iz Zenice nastave svoje doktorske studije na Sveučilištu u Zadru. Povezivanjem ovih institucija bi se omogućilo mladim naučnicima iz BiH usavršavanje i sticanje stepena doktora nauka, a da pri tome ne moraju napuštati BiH i institucije na kojima rade.

„Bosna i Hercegovina je veoma interesantno područje za antropologiju jer je riječ o kontekstu u kojemu se dodiruju i prožimaju različite religije, nacije i kulture. Antropologija kao znanstvena disciplina je nužna bosanskohercegovačkom društvu, a bosanskohercegovačkim studentima je potrebno dati šansu da studiraju antropologiju i etnologiju na univerzitetima u Bosni i Hercegovini,“ zaključuje Katić.

Mario Katić radi kao docent na Odjelu za etnologiju i antropologiju Univerziteta u Zadru. Diplomirao, magistrirao i doktorirao je na Sveučilištu u Zagrebu, a istraživački je fokusiran na antropologiju hodočašća, urbanu antropologiju, folkloristiku i metodologiju.

Urednik je i ko-urednik desetak zbornika. Neki su rađeni za lokalnu zajednicu kao što je zbornik o Usori (2011.), Brčko (2014.), Novom Travniku (2016.). Ostali za akademsku zajednicu, primjerice Pilgrimage, Politics and Placemaking in Eastern Europe (Routledge, 2014) i Military Pilgrimage and Battlefield Tourism (Routledge 2018). Autor je knjige Smrt u dalmatinskom zaleđu: Mirila od rituala do teatra (Naklada Ljevak, 2017). Suradnik je na različitim znanstvenim projektima, a od 2018. godine ko-voditelj je Pilgrimage Studies Network (Pilnet) pri Udruženju socijalnih antropologa Europe (EASA).

Kako zaštititi intelektualno vlasništvo u Bosni i Hercegovini?

Oduševljenost mladim ljudima u Bosni i Hercegovini, koji žele da nauče i napreduju

BITNOST PUNOG ČLANSTVA BOSNE I HERCEGOVINE U EVROPSKOJ ORGANIZACIJI ZA PATENTE

„Bio sam oduševljen dubinom promišljanja studenata i studentica, mladih ljudi, koji su još uvijek na studijama, ali sa osnovanim IT start-up firmama, vlastitim proizvodima u razvoju i željom da saznaju kako mogu na najbolji način zaštititi te proizvode. Njihova motivacija i zrelost me je potpuno oduševila i dala mi inspiraciju za dalji rad“ su neki od utisaka koje Tarik Kapić nosi iz svog učešća u programu „Dijaspora za razvoj“. Na Politehničkom fakultetu u Zenici, te na Fakultetu strojarstva, računarstva i elektrotehnike i Fakultetu informacionih tehnologija u Mostaru je Tarik Kapić održao predavanja na temu zaštite kompjuterski implementiranih izuma. **“Čitav proces zaštite izuma, koji su bazirani na kompjuterskim programima, funkcioniра nešto drugačije nego proces zaštite klasičnih izuma, zbog čega zaštititi ovakvih izuma treba posvetiti posebnu pažnju. Nažalost, iako je općeniti nivo obučenosti i osposobljenosti Instituta za intelektualno vlasništvo BiH veoma visok, i po mom mišljenju uopće ne zaostaje za institucijama u regiji, problem je u tome što oni još uvijek**

“ Bosna i Hercegovina ima veći broj mladih ljudi zaposlenih u rastućem IT sektoru, a kada oni razviju svoj originalni proizvod potrebno je da znaju kako ga mogu na najefikasniji i najjednostavniji način zaštititi, kako bi ga mogli što uspješnije plasirati na svjetska tržišta bez straha da će njihov proizvod biti kopiran

”

nemaju nekoga koji je specijaliziran u domenu kompjuterski implementiranih izuma. Međutim, potreba za zaštitom takvih izuma u BiH itekako postoji. Bosna i Hercegovina ima veći broj mladih ljudi zaposlenih u rastućem IT sektoru, a kada oni razviju svoj originalni proizvod potrebno je da znaju kako ga mogu na najefikasniji i najjednostavniji način zaštititi, kako bi ga mogli što uspješnije plasirati na svjetska tržišta bez straha da će njihov proizvod biti kopiran,“ objašnjava Kapić.

Za izumitelje i poduzetnike u Bosni i Hercegovini je veoma bitno da znaju o neophodnosti zaštite svojih kompjuterski implementiranih izuma, ali i o finansijski povoljnijim mehanizmima te zaštite. Iz Instituta za intelektualno vlasništvo BiH ističu važnost učešća Tarika Kapića u izgradnji kapaciteta i podršci

njihovoj kampanji na jačanju svijesti o važnosti ovih tema. Međutim, kako bi se ljudima u Bosni i Hercegovini olakšao proces efikasnije i jednostavnije zaštite intelektualne svojine potrebna je mnogo bolja institucionalna povezanost i umreženost.

„Institutu za intelektualno vlasništvo BiH nedostaje bolja povezanost sa ostatkom Evrope a tome bi u mnogome doprinijelo članstvo Bosne i Hercegovine u Evropskoj organizaciji za patente. U ovoj organizaciji članstvo imaju sve evropske zemlje, osim Bosne i Hercegovina i Crne Gore. Evropska organizacija za patente je nezavisna u odnosu na Evropsku uniju, tako da su njene punopravne članice i neke zemlje izvan EU, kao što su na primjer Švicarska ili Srbija,“ dodaje Kapić.

Tarik Kapić je evropski zastupnik za intelektualnu svojinu, specijaliziran za zaštitu kompjuterski implementiranih izuma. Direktor i Predsjednik upravnog odbora je zastupničke kancelarije Bovard LTD u Bernu, Švicarska. Dodiplomski i magistarski studij komunikacijskih sistema je završio na Švicarskom federalnom zavodu za tehnologiju u Lausanni i Institutu Eurécom u Sophiji Antipolis u Francuskoj, na Švicarskom federalnom zavodu za tehnologiju u Zürichu je stekao diplomu magistra studija intelektualne svojine, a diplomu magistra prava na Švicarskom univerzitetu za učenje na daljinu. Član je različitih švajcarskih i međunarodnih strukovnih asocijacija zastupnika za intelektualnu svojinu, te jedan od predstavnika Švicarske u Evropskom udruženju patentnih zastupnika. Akreditiran je kao savjetnik za intelektualno vlasništvo od Švicarske državne agencije za inovacije. Redovan je govornik na međunarodnim konferencijama iz domena intelektualnog vlasništva te predavač na magistarskom studiju integriranih inovacija na Univerzitetu apliciranih nauka Zapadne Švicarske. U dosadašnjem radu je savjetovao više multinacionalnih korporacija i učestvovao u sporovima na sudovima u Švicarskoj, Njemačkoj i Francuskoj.

Interaktivno-edukativna platforma za djecu u iseljeništvu

Neophodnost uspostavljanja formalne nastave maternjeg jezika izvan kućnih okvira

KAO RODITELJU, MENI JE VEOMA BITNO DA MOJA DJECA ZNAJU KORISTITI NAŠ MATERNJI JEZIK - DA ZNAJU KO SU I ODAKLE SU.

Kao majka koja, zajedno sa svojim suprugom, tri kćerke odgaja u dijaspori, dr. sc. Alma Oručević-Alagić ističe neizmjernu važnost učenja maternjeg jezika kroz formalni nastavni proces. **„U školi su moja djeca naučila da koriste književni jezik iznad nivoa kojim mi govorimo u kući. Koriste kompleksne gramatičke strukture, ispravno upotrebljavaju afrikate i mnogo manje miješaju švedski i bosanski jezik u govoru. Posebno mi je drago da sve tri čitaju knjige na bosanskom jeziku,“** objašnjava Oručević-Alagić. Kao što i sama navodi, položaj bosanskohercegovačkog iseljeničtva u Švedskoj je specifičan, a švedski obrazovni sistem nudi posebne prednosti pri održavanju i unapređenju znanja maternjeg jezika svojih useljenika. **„Mi živimo u Švedskoj i imamo jednu vrstu privilegiranog statusa obzirom da moja djeca imaju u svojoj školi akademski certificiranog nastavnika bosanskog jezika, koji dolazi na časove samo zbog nekoliko učenika i učenica bosanskohercegovačkog porijekla.**

“ Osnovna ideja edukativno-interaktivnog portala je bila da djeca u iseljeničtvu imaju mogućnost da uče jezike Bosne i Hercegovine, kao i historiju i geografiju, a moj zadatak je bio da napišem specifikacijski dokument koji je opisao zahtjeve takve internet platforme. ”

Ja mislim da, pored Švedske, nema još mnogo zemalja u kojima dijasporske zajednice imaju ovako uređen pristup prema učenju maternjeg jezika na nivou države”, dodaje dr. Oručević-Alagić.

Prepoznajući problem organizovanja dopunske nastave za djecu u iseljeništvu, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice i Ministarstvo civilnih poslova priredili su seriju okruglih stolova u kojim je učestvovala i Oručević-Alagić. Rješenje ovog problema se uvidjelo u osnivanju interaktivno-edukativne platforme preko koje bi sva djeca mogla učiti maternji jezik i druge predmete dopunske nastave nezavisno od toga gdje borave. Dr. Oručević-Alagić je dala veliki doprinos ovom projektu pripremom specifikacijskog dokumenta za izradu ove obrazovne platforme. **„Osnovna ideja edukativno-interaktivnog portala je bila da djeca u iseljeništvu imaju mogućnost da uče jezike Bosne i Hercegovine, kao i historiju i geografiju, a moj zadatak je bio da napišem specifikacijski dokument koji je opisao zahtjeve takve internet platforme. Ja sam se rado odazvala, obzirom da imam veliko profesionalno iskustvo u tom polju i da kroz svoj predavački rad na univerzitetu koristim različite edukativne platforme. Na osnovu specifikacijskog**

dokumenta koji sam predala je izrađena tenderska dokumentacija putem koje se izabrala firma koja je trebala kreirati fizičku infrastrukturu ove platforme, dok je Ministarstvo civilnih poslova BiH bilo zaduženo da izradi sadržaj,” pojašnjava Oručević-Alagić. Platforma je razvijena i puštena u rad krajem 2018. godine na adresi <https://www.dopunskanastava.mcp.gov.ba/>, u vlasništvu je Ministarstva civilnih poslova i na raspolaganju je djeci iz iseljeništva. Važnost formalnog obrazovanja iz maternjeg jezika, kao i drugih predmeta dopunske nastave, je također istaknuta zbog održavanja identiteta djece u iseljeništvu.

„Kao roditelju, meni je veoma bitno da moja djeca znaju koristiti naš maternji jezik - da znaju ko su i odakle su. Važno mi je da shvate da njihovi „dvojni,” švedskobosanski identiteti i nisu nešto čudno. Ova platforma im daje mogućnost da se još bolje upoznaju sa jezikom, našom historijom i geografskim prostorom, a mogu se povezati i sa drugom djecom, koja su slična njima a žive širom svijeta,” zaključuje Oručević-Alagić.

Alma Oručević-Alagić u SAD-u, na Univerzitetu St. Catherine završava fakultete matematike i finansijskog menadžmenta, a četiri godine kasnije stiče i zvanje magistricе nauka u polju softver inženjeringa na Univerzitetu St. Thomas. Uspješno brani doktorat na temu “Understanding Software Development in an Open Source Context: Network Analysis of Source Code Repositories” i stiče zvanje doktorice nauka na Lund Univerzitetu u Švedskoj. Od 2016. godine radi kao univerzitetski predavač i istraživač na Lund Univerzitetu, na Odsjeku kompjuterskih nauka. Autor je mnogobrojnih naučnih publikacija objavljenih u relevantnim internacionalnim časopisima, kao i učesnica međunarodnih stručnih konferencijama. Pored djelovanja unutar akademije, ima preko petnaest godina industrijskog iskustva na polju razvoja softverskih rješenja, a od 2011. godine vlasnica je kompanije koja se bavi razvojem softverskih programa. Živi i radi u Lundu, Švedska, a često putuje u Sarajevo radi privatnih i poslovnih obaveza.”

Uspješno osnaživanje i umrežavanje žena u Bosni i Hercegovini

Vratiti osmijeh ženama je za mene bio veliki uspjeh.

MI, BOSANSKOHERCEGOVAČKE GRAĐANKE I GRAĐANI, KOJI ŽIVIMO I U BIH I U DIJASPORI IMAMO ISTU ODGOVORNOST PREMA NAŠOJ DOMOVINI.

„Moja osjećanja su bila pomiješana i nisam znala da li da plačem od radosti ili od nekog žala. Za mene nije bilo većeg ponosa i satisfakcije od toga da, zajedno sa nastavnicima i pedagogima, i ja učestvujem u tome da učenice osnovne škole koju sam i ja pohađala, u svom rodnom gradu, dobiju neku novu inspiraciju,“ su neki od utisaka iskustva učešća u projektu „Dijaspora za razvoj“ koje sa nama dijeli Željka Šećerbegović. U Čapljini, Sapni i Bosanskoj Krupi je Željka Šećerbegović održala niz radionica psihološke podrške ženama asertivne komunikacije. **„U mojim radionicama su uzele učešće preko dvije stotine žena iz različitih segmenata društva, a istakla bih iskustvo koje sam imala u mom gradu, u Bosanskoj Krupi, gdje sam držala radionicu o tome kako žene na visokim položajima, a posebno u politici, mogu naći balans između svog privatnog i profesionalnog života. Oduševilo me je to što su u toj radionici učestvovala i dvije starije gospođe u penziji iz okolnog seoskog područja, koje su izrazile želju da nastave raditi ove radionice u svom udruženju koristeći moje**

“

Mi, kao žene Bosne i Hercegovine, treba da budemo ponosne na svoje sposobnosti, uspjehe, postignuća, pa i na naš temperament, koji ima svoje pozitivne strane, kao što je naš poznati bosanski inat. Kada se pojavi neki problem u našim životima, zbog tog našeg inata, nećemo dopustiti tom problem da ovlada nama, nego ćemo naći načina da ga riješimo.

”

materijale. One žele da preuzmu inicijativu, kreiraju svoj život i da pomognu drugim ženama da učine isto. Osmijeh se vratio na njihova lica, a moj cilj osnaživanja žena je postignut," objašnjava Šećerbegović. Također je održana i radionica posvećena pedagoškom radu sa učenicima i nastavnicima u Bosanskoj Krupi. „U ovoj radionici za djecu školskog uzrasta sam predstavila pedagoške metode iskazivanja osjećanja kroz teatar, a obrađivali smo i komunikacijsku metodu „Govor žirafe i vuka“. Učenicima se moja radionica toliko svidjela da nisu htjeli napustiti učionicu i nakon što je zvonilo za kraj časa," dodaje Šećerbegović.

Veliki dio profesionalnih aktivnosti Željke Šećerbegović se odnosi na političku i ekonomsku promociju žena, njihovog osnaživanja i umrežavanja, te pružanja psihološke podrške ženama. O ženama u Bosni i Hercegovini i bosanskohercegovačkom iseljeništvu, Šećerbegović navodi: „**Mi, kao žene Bosne i Hercegovine, treba da budemo ponosne na svoje sposobnosti, uspjehe, postignuća,**

pa i na naš temperament, koji ima svoje pozitivne strane, kao što je naš poznati bosanski inat. Kada se pojavi neki problem u našim životima, zbog tog našeg inata, nećemo dopustiti tom problem da ovlada nama, nego ćemo naći načina da ga riješimo. Kada sam došla da predajem ženama u BiH, odmah sam im rekla da znam koliko uspješnih i postignutih žena ima među njima, ali, nažalost, te pozitivne priče ne dolaze dovoljno do izražaja.“ Pored angažmana u prijenosu znanja iz iseljeništva Šećerbegović je aktivno uključena u rad niz dijasporskih organizacija u Danskoj i šire, kao što je to Svjetski savez dijaspore BiH i mreža mladih dijaspore, BH Roots,

„Ja samo želim da svojoj domovini vratim bar djelić onoga što je ona meni dala. Pozvala bih i ostale stručnjake i stručnjakinje da se uključe u ovaj program. Mi imamo odgovornost prema našoj Bosni i Hercegovini tako da ću nastaviti da širim optimizam, jer ljudi su zaista željni neke lijepe priče,“ zaključuje Šećerbegović.

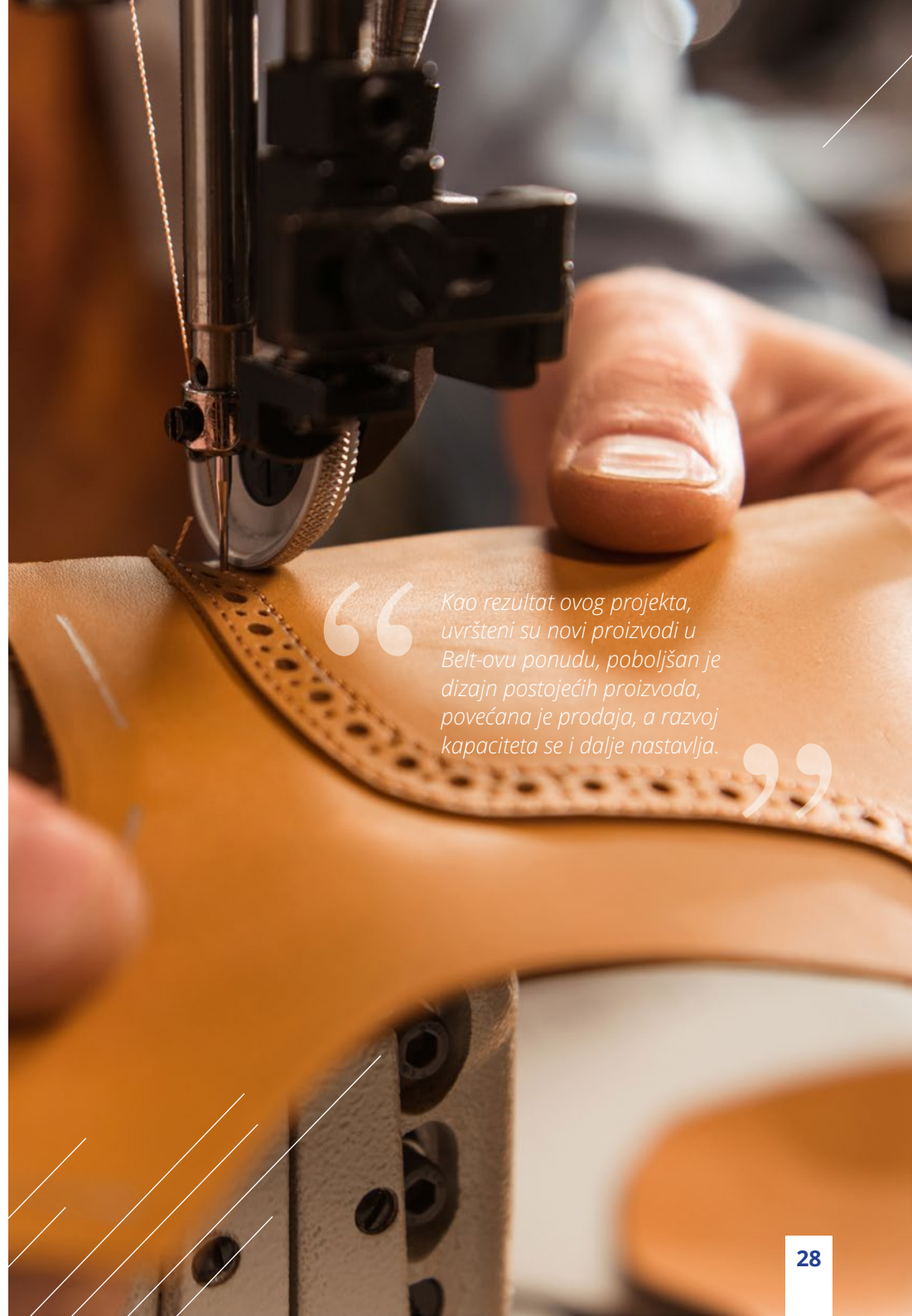
Željka Šećerbegović radi kao viša savjetnica u Fondu za socijalnu odgovornost pri "Neighborhood Mothers" organizaciji u Danskoj koja je prvenstveno posvećena radu sa ženama manjinskog etničkog porijekla i volonterskim aktivnostima podrške izoliranim i ranjivim kategorijama žena. Također obavlja poslove pedagoškog savjetovanja roditelja kojima su djeca oduzeta. Dodiplomski studij je završila na Pedagoškom fakultetu za društveno obrazovanje, a stručno se usavršavala i na VIA University College-u u Herningu Danska. Ranije je obavljala poslove pedagoginje u vrtiću za djecu uzrasta od tri do šest godina, koordinatorice za stimulaciju dvojezične djece, menadžerice projekta suzbijanja negativnog socijalnog naslijeđa, te porotnice pri okružnom sudu Herninga.

Banjalučka kožna galanterija na evropskim tržištima

Deficitaran stručni kadar u kožnoj industriji

KVALITETAN PROIZVODNI KADAR JE TEŠKO ZADRŽATI, A SAMO ZADOVOLJAN RADNIK JE DOBAR RADNIK.

Od početne proizvodnje kaiševa do današnjeg velikog asortimana proizvoda kožne galanterije, preduzeće Belt iz Banja Luke je postalo prepoznatljivo i na domaćem i inostranom tržištu. Belt d.o.o. je porodično preduzeće sa trenutno dvadeset i pet stalno uposlenih i širokom paletom kvalitetnih proizvoda izrađenih od biljno štavljene kože. Belt-ovo opredjeljenje ka manjim serijama zahtjeva visoke standarde kontrole kvaliteta, ali i omogućava fleksibilnost naspram tržišne potražnje. Strateški cilj Belt-a je veća orijentisanost ka evropskim tržištima za što je neophodan kvalitetno obučeni kadar. Međutim, dobro obučeni kadar u proizvodnji kožne galanterije u Bosni i Hercegovini nije u izobilju i potrebno je naći adekvatno rješenje. **“Ovdje su šivačice deficitaran kadar, a u našem obrazovnom sistemu je to zanimanje ugašeno. Nabavljene su mašine za obuku šivačica i tehnologa, kao i modelara. Dio obuke je organizovan na Tehnološkom fakultetu u Banjaluci, a dio u našoj firmi. Nema struke koja nam je potrebna pa smo prinuđeni da dovodimo ljude i učimo ih da rade. Nije teško ako neko ima volju, jer za pola godine je to već gotov radnik”**, govori nam Ratko Čubriilo, vlasnik firme Belt.

“Kao rezultat ovog projekta, uvršteni su novi proizvodi u Belt-ovu ponudu, poboljšani dizajn postojećih proizvoda, povećana je prodaja, a razvoj kapaciteta se i dalje nastavlja.”

Kako bi ispravno odgovorili na izazov kadar-skog deficita, Belt d.o.o. je angažovao eksperticu Draganu Đurašinović, sa preko dvadeset godina radnog iskustvo u austrijskoj kožarskoj industriji. Kao direktorica Vita Energy GmbH iz Salzburga, Dragana Đurašinović je radila sa mnogobrojnim austrijskim firmama na dizajnu proizvoda kožne galanterije i veoma dobro je upoznata sa zahtjevima evropskog tržišta.

O projektu prenosa znanja, Đurašinović kazuje: „Firma Belt na čelu sa vlasnikom gospodinom Ratkom Čubrilmom kao i kompletnim kadrom pokazala je jedan veoma profesionalan odnos prema našoj saradnji i cijelom projektu, te smo na kraju svi vrlo zadovoljni.“

Novozaposleni su obučeni primjeni inovativnih dizajnerskih rješenja i tehnologije, modernim metodama šivanja, kao i proizvodnji modela konkurentnih na inostranim tržištima.

„Gospođa Đurašinović nam je pomogla obukom radnika za šivanje i obradu velike izvozne isporuke opasača od kordura za Italiju. Također smo uz

njenu pomoć dobili posao gdje smo za Njemačku radili veću isporuku opreme za pse, kao što su kožni amovi, povodci, dekice i tašne za prenošenje pasa, te drugi proizvodi kožne galanterije. Naša uspješna saradnja se nastavlja kroz stalne kontakte sa gospođom Đurašinović i dvije godine nakon prvobitne obuke,“ dodaje Dražana Ritan iz Belt d.o.o.-a.

Projekat prenosa znanja u preduzeću Belt d.o.o. je imao za cilj unapređenje proizvodnog procesa, proširenje proizvodne linije i povećanje izvoza na tržište Evropske unije. Ukupno 25 radnika, od kojih je 10 novozaposlenih, većinom žena, prošlo je kroz obuku u modernim tehnikama šivanja i modeliranja. Izvoz prema EU tržištu se povećao, a ukupan prihod kompanije je porastao za 10%, dok su se novi pogoni otvorili u Laktašima, gdje je i vršena obuka, kao i postavljene šivače mašine. Kao rezultat ovog projekta, uvršteni su novi proizvodi u Belt-ovu ponudu, poboljšan je dizajn postojećih proizvoda, povećana je prodaja, a razvoj kapaciteta se i dalje nastavlja.

„Počeli smo proizvoditi muške tašne i novčanike, koje radimo za evropsko tržište, postavili smo nove mašine za farbanje i brušenje rubova kože, te kompresor i automat za našivanje šnala. Međutim, pored osiguranih poslova za tržište EU-a, najveća korist naše saradnje sa Draganom Đurašinović je dalji nastavak procesa usavršavanja naših radnika i radnica. Oni su obučeni kroz program „Dijaspora za razvoj“, ali mi nismo tu stali. Oni se dalje poslovno usavršavaju, a njihovim stručnim razvojem raste i naša firma. Činimo sve da zadržimo radnu snagu, povećavanjem plate, davanjem subvencija, nagrađivanjem svakog uspjeha i obezbjeđivanjem opšteg pozitivnog ambijenta za kreativni doprinos. Mi znamo koliko je teško zadržati kvalitetan proizvodni kadar, a samo zadovoljan radnik je dobar radnik,“ zaključuje Dražana Ritan.

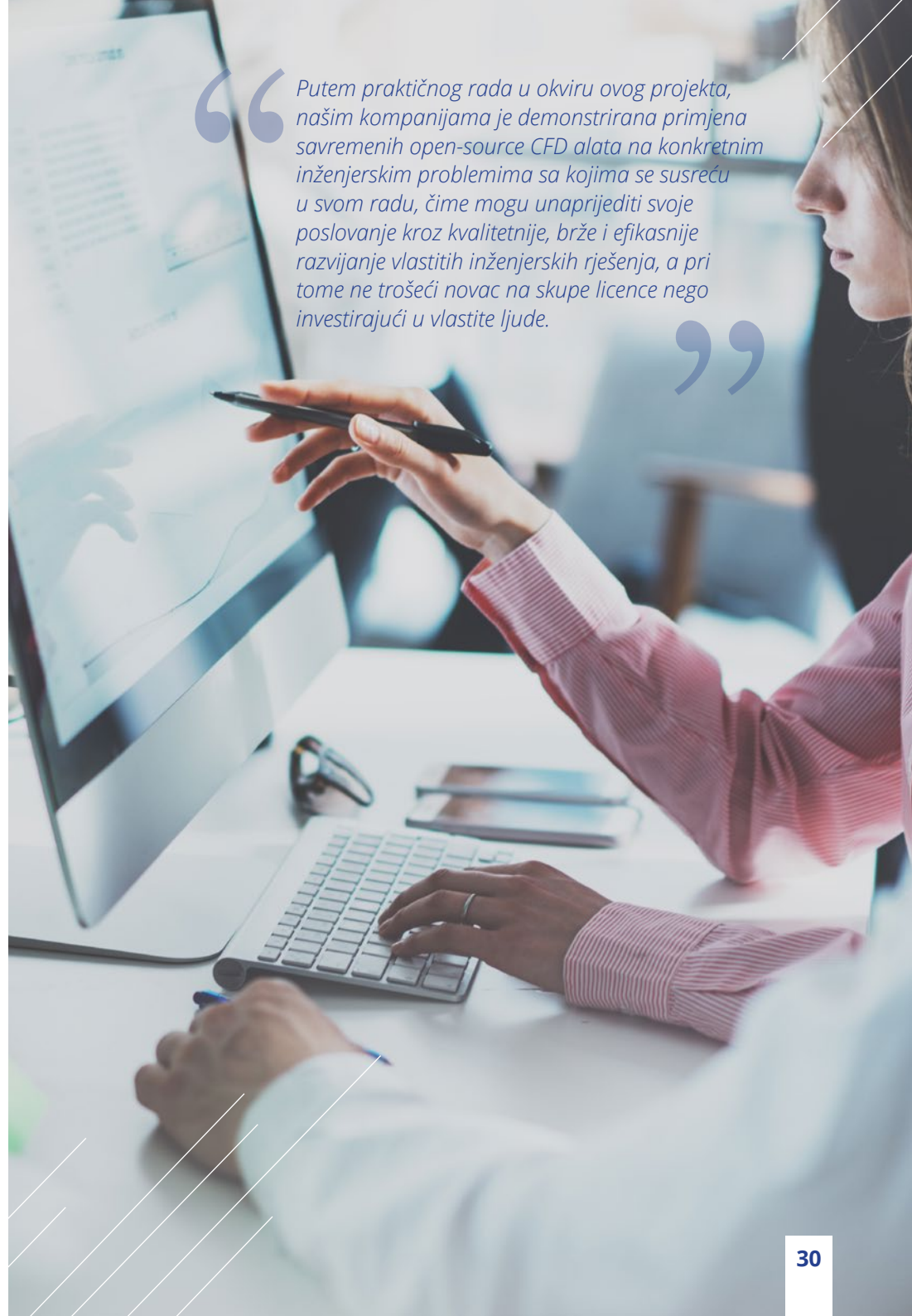
Nove tehnologije kompjuterske dinamike fluida

*Univerziteti se moraju prilagoditi za
aktivniju saradnju sa dijasporom*

AKADEMSKA ZAJEDNICA KAO SPONA IZMEĐU
STRUČNJAKA IZ DIJASPORE I DOMAĆE PRIVREDE

„Univerziteti se moraju prilagoditi za aktivniju saradnju sa dijasporom,“ su riječi prof. dr. Muhameda Hadžiabdića sa Internacionalnog univerziteta u Sarajevu (IUS). IUS je osnovan akademske 2004/2005 godine, a među prvima je u BiH usvojio evropske nastavne standarde u svojim 21 programa studija unutar pet fakulteta od industrijskog inženjeringa i kompjuterskih nauka preko poslovne administracije i humanističkih nauka. Na IUS-u je upisanih 1700 studentica i studenata iz preko 55 zemalja svijeta, a zaposleno približno dvije stotine međunarodnog akademskog i administrativnog osoblja. Uvidjevši važnost univerziteta u Bosni i Hercegovini kao spona između stručnjaka iz dijaspore i domaće privrede na IUS-u se realizovao program edukacije za četiri domaće firme: ENOVA d.o.o., Interclima d.o.o., Tensor Technology d.o.o. i InventoPro d.o.o. koji je vodio Dr. Mirza Popovac sa Austrijskog instituta za tehnologiju iz Beča. Mirza Popovac je diplomirao na Mašinskom fakultetu u Sarajevu, a doktorirao pod mentorstvom prof. dr. Kemala Hanjalića na Fakultetu za primijenjenu fiziku u Delftu, Nizozemska radeći istraživanje u oblasti numeričke simulacije i modeliranja turbulentnih tokova fluida i prijenosa toplote.

“*Putem praktičnog rada u okviru ovog projekta, našim kompanijama je demonstrirana primjena savremenih open-source CFD alata na konkretnim inženjerskim problemima sa kojima se susreću u svom radu, čime mogu unaprijediti svoje poslovanje kroz kvalitetnije, brže i efikasnije razvijanje vlastitih inženjerskih rješenja, a pri tome ne trošeći novac na skupe licence nego investirajući u vlastite ljude.*”

Kroz tri ciklusa obuke, mladim inženjerima iz ovih domaćih kompanija Dr. Popovac je približio korištenje novih tehnologija kompjuterske dinamike fluida (Computational Fluid Dynamics – CFD).

„Tokom decenija svog razvoja, CFD je postao pouzdan i moćan alat za analizu i rješavanje različitih inženjerskih zadataka vezanih za strujanje fluida, ali i svakodnevnih problema sa kojima se svi susrećemo – kao što je to rasprostiranje zagađujućih čestica u zraku. U zadnje vrijeme se razvila snažna open-source CFD zajednica, koja svima nudi mogućnost neograničenog korištenja programa bez plaćanja inače veoma skupih licenci, kao i direktan pristup cjelokupnom programskom kodu u svrhu vlastite nadgradnje programa. Putem praktičnog rada u okviru ovog projekta, našim kompanijama je demonstrirana primjena

savremenih open-source CFD alata na konkretnim inženjerskim problemima sa kojima se susreću u svom radu, čime mogu unaprijediti svoje poslovanje kroz kvalitetnije, brže i efikasnije razvijanje vlastitih inženjerskih rješenja, a pri tome ne trošeći novac na skupe licence nego investirajući u vlastite ljude,“ pojašnjava Popovac.

O projektu „Dijaspora za razvoj“, prof. dr. Muhamed Hadžiabdić sa Internacionalnog univerziteta u Sarajevu ističe: „Projekat je zaista odličan primjer dobre prakse kako dijaspora može pomoći, u ovom slučaju ne samo akademskoj zajednici nego i privredi. Firme koje su uključene u projekat su bile veoma zainteresovane, tako da će im ova radionica otvoriti neke nove poslovne mogućnosti i unaprijediti njihovo ukupno poslovanje.“

Jedna od četiri firme koje su učestvovala u radionicama Dr. Mirze Popovca na IUS-u je i konsultantska firma ENOVA iz Sarajeva, koje nudi inovativna rješenja na polju poslovnog konsaltinga, održive energije i zaštite okoliša.

Šejla Mahmutović, mlada istraživačica ENOVA-e, o programu na IUS-u govori: **„Stručno usavršavanje koje smo prošli sa Dr. Mirzom Popovcem direktno je pomoglo mojoj kompaniji da postane jedan od partnera na izradi studije, a u okviru projekta „Green City Action Plan for Sarajevo, kao i da postane dijelom „UNDP BiH Smart City Initiative“** dok su do sada ovakve i slične projekte najčešće radili konsultanti iz inostranstva.“ Sveukupno je deset mladih inženjera i inženjerki prošlo obuku i upoznalo se sa alatima kompjuterske dinamike fluida, koji se koriste pri analiziranju različitih praktičnih problema.

Nakon završene obuke, inženjeri će moći da se certificiraju za zvanje stručnjaka iz CFD-a, a imajući u vidu veliku tržišnu potražnju za uslugama utemeljenim na kompjuterskoj dinamici fluida, očekuje se značajno povećanje prihoda i konkurentnosti kompanija u kojima su zaposleni.

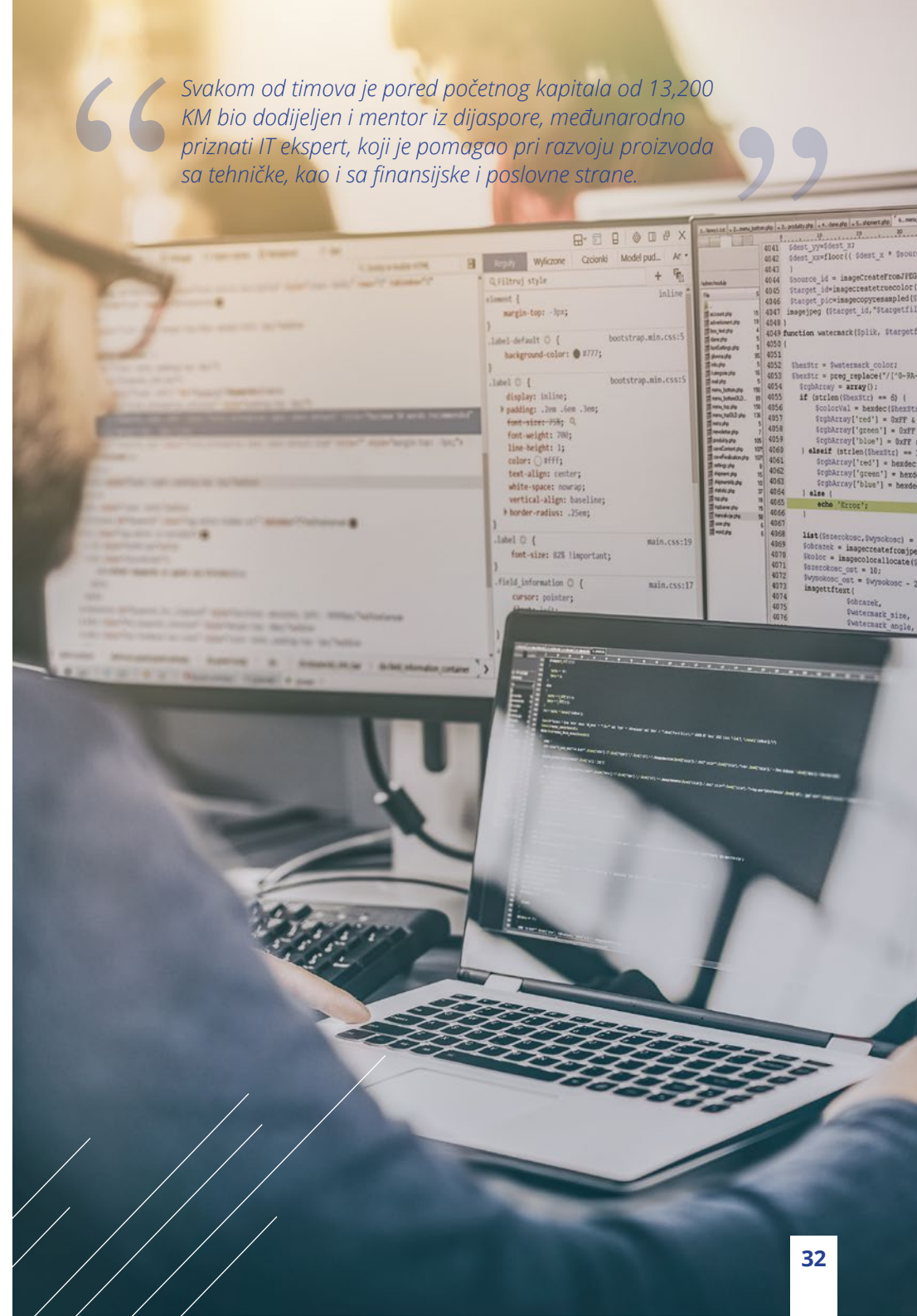
Uspješno povezani domaći IT startupi, privrednici i stručnjaci iz dijaspore

Pet funkcionalnih IT rješenja za stvarne izazove bosanskohercegovačkih preduzeća

UZ STRUČNO MENTORSTVO DO FINALNIH IT PROIZVODA

„Znate li šta programeri najviše mrže?“ pita se Faris Seferagić, jedan od učesnika startup natjecanja. Istovremeno i odgovara: „Excel tabele, pa smo zato razvili multifunkcionalni, namjenski CRM za lakše izvještavanje i evidenciju.“ Poboljšanja u oblasti CRM-a (Customer Relationship Management) ili upravljanja odnosa sa klijentima su samo neki od IT izazova sa kojima se suočavaju preduzeća u BiH, a mladi startupi su tu da pruže svoje kreativne odgovore. Naći inovativna IT rješenja za stvarne probleme domaćih privrednika kroz saradnju mladih startup firmi i stručnjaka iz dijaspore je bila osnovna ideja vodilja projekta D4STARTUPS, ostvarenog uz asistenciju INTERA Tehnološkog Parka, neprofitne i nevladine organizacije iz Mostara.

“Svakom od timova je pored početnog kapitala od 13,200 KM bio dodijeljen i mentor iz dijaspore, međunarodno priznati IT ekspert, koji je pomagao pri razvoju proizvoda sa tehničke, kao i sa finansijske i poslovne strane.”

Svojim aktivnostima INTERA potiče i podupire razvojne gospodarske procese tako što pomaže pojedincima da ostvare svoje poduzetničke potencijale kroz pružanje adekvatnih znanja, vještina i inicijalnih resursa. Kontinuirano se educiraju mladi, nezaposleni, ali i ljudi s dugogodišnjim poslovnim iskustvom kako bi, prateći trendove, opstali u suvremenom poslovnom svijetu.

O projektu govori Mateja Arapović, predstavnik INTERA-e „Opći cilj je bio stvaranje preduvjeta za dugoročniju suradnju dijaspora i domaćih startup poduzeća, kao i postojećih poduzeća u BiH. Naš centralni događaj je bio hackathon, natjecanje gdje je pet odabranih domaćih poduzeća: Feal d.o.o., Lasta Travel d.o.o., Mljekara Pađeni d.o.o., Nobel Corporation d.o.o. i Zalmo d.o.o. predstavilo probleme sa kojima se susreću, a deset prijavljenih mladih startupa je ponudilo IT rješenja.“

Svako od pet firmi su po dva startupa predstavila svoja rješenja, a firme su odabrale ona koja su smatrale adekvatnijim. Pet izabranih

startup timova je dobilo mogućnost da razviju svoje finalne proizvode. Svakom od timova je pored početnog kapitala od 13,200 KM bio dodijeljen i mentor iz dijaspora, međunarodno priznati IT ekspert, koji je pomagao pri razvoju proizvoda sa tehničke, kao i sa finansijske i poslovne strane.

„Platforma koja je ponuđena kroz projekat „Dijaspora za razvoj“ je važna jer uspostavlja poveznicu između firmi iz realnog sektora i mladih poduzetnika, a koji nemaju takvu priliku često u BiH. Mladi žele raditi i imaju teoretsko znanje, ali im treba pomoći da to pretvore u praksu te da odgovore na izazove sa kojima se suočavaju firme u svom poslovanju. Naše znanje i iskustvo koje smo stekli u dijaspori im u tome može pomoći“, smatra Josip Goluža, koji je pored Admira Herića, Mirze Šakonjića, Osmana Lerića i Nebojše Đoge pružao mentorstvo startup timovima.

Projekat je doživio veliki uspjeh i iz perspektive domaćina hackatona i popratnih edukativnih programa. „**INTERA između ostalog vodi i poslovni inkubator u kome pomaže mladima koji žele da pokrenu vlastita poduzeća.** Projekat „Dijaspora za razvoj“ nam je omogućio da podržimo mlade ljude koji imaju vještine za pokretanje biznisa na način da ih povežemo sa stručnjacima iz naše dijaspora. Kroz projekat je mladima pružena i finansijska podrška koja im je pomogla da svoj rad predstave u realnom okruženju, razviju svoj proizvod i steknu svog prvog klijenta. INTERA je kroz projekat „Dijaspora za razvoj“ dobila pet novih korisnika našeg poslovnog inkubatora, a poduzeća su dobila gotove proizvode koji nude inovativna i efikasna IT rješenja za probleme sa kojima su se suočavali. Ukupno 20 start-upova i preko 80 mladih poduzetnika je prisustvovalo na 7 trening sesija gdje su unaprijedili svoja znanja i vještine o pokretanju i vođenju poslovanja.“ objašnjava Mateja Arapović.

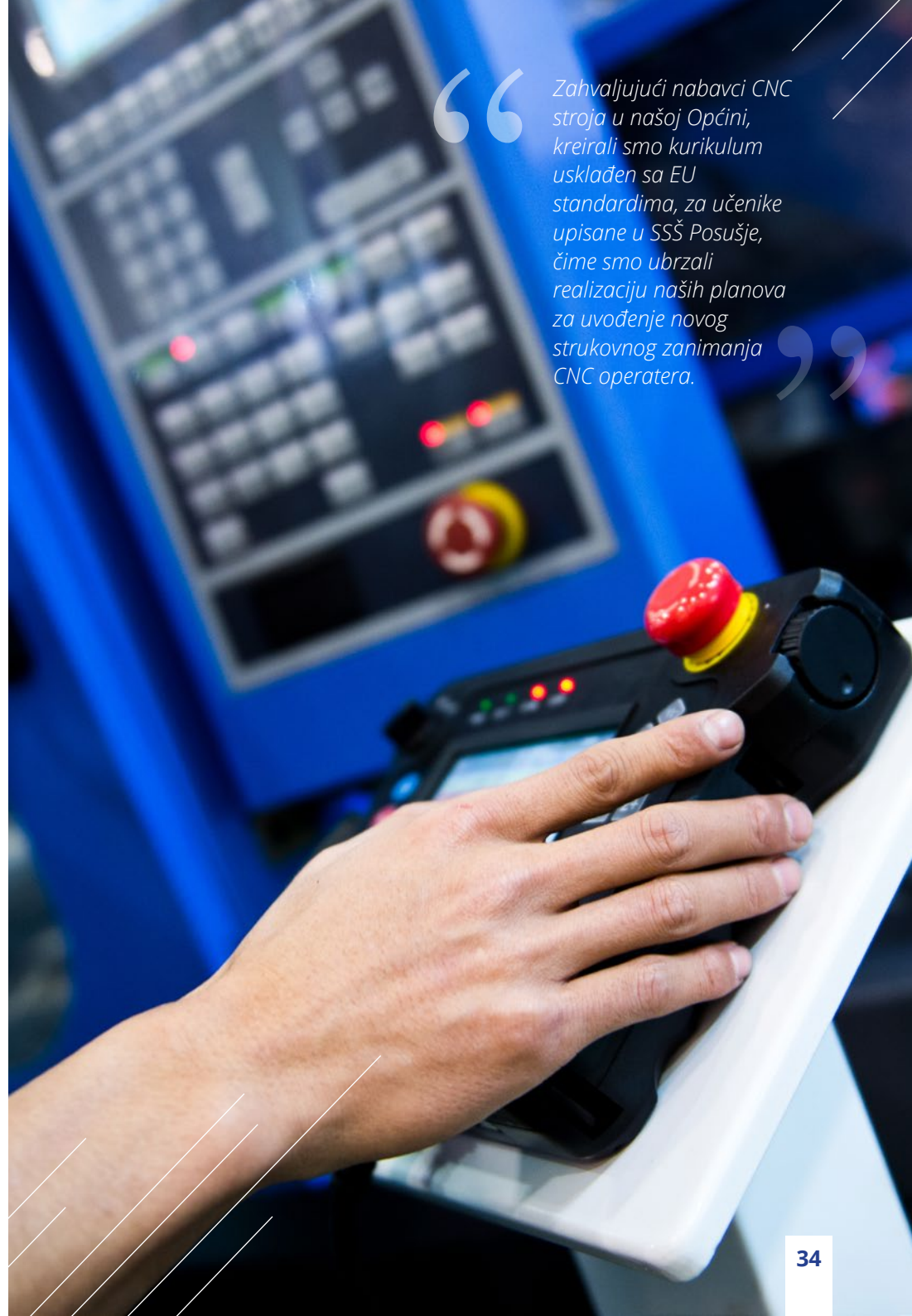
Uvezivanje sistema obrazovanja i potreba privatnog sektora - CNC operateri

Dovesti visoku tehnologiju u Posušje, uvesti je u sustav obrazovanja i povezati sa privatnim sektorom.

MODERNO OPREMLJEN CNC
TEHNOLOŠKI PARK

“Vrlo sam optimističan i vjerujem da ću se sa zanimanjem CNC operatera moći uposliti! CNC operateri su dosta traženi na tržištu, a kod nas ih se trenutno ne školuje dovoljno, tako da u tome vidim veliku šansu za svoju budućnost,” entuzijastično izjavljuje Josip Crnogorac, jedan od posuških srednjoškolaca, polaznik obuke organizirane u sklopu projekta „Dijaspora za razvoj“ u Općini Posušje. CNC (Computer Numerical Control) je najmodernija tehnologija računalnog upravljanja strojevima, sa širokom primjenom u različitim industrijama. Kako objašnjava Ivan Miličević, voditelj Odsjeka za razvoj Općine Posušje i koordinator za dijasporu **„Sve je počelo od ideje kako dovesti visoku tehnologiju u Posušje, uvesti je u sustav obrazovanja i povezati sa privatnim sektorom. U gospodarskoj strukturi Posušja je jako zastupljena industrija prerađivačke plastike i metala, jer imamo dugu tradiciju u ovim**

“Zahvaljujući nabavci CNC stroja u našoj Općini, kreirali smo kurikulum usklađen sa EU standardima, za učenike upisane u SSŠ Posušje, čime smo ubrzali realizaciju naših planova za uvođenje novog strukovnog zanimanja CNC operatera.”

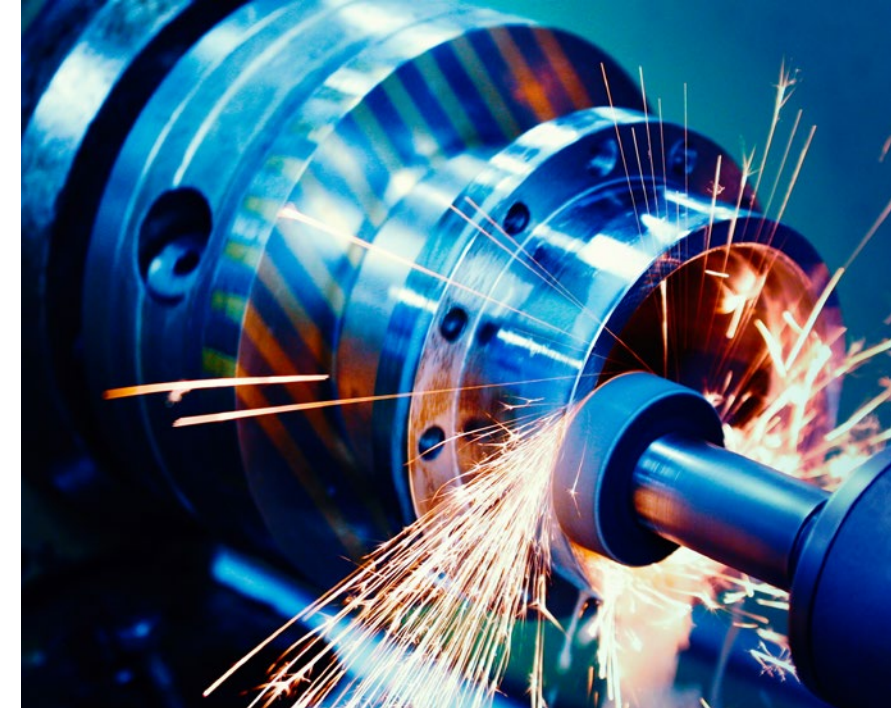
oblastima. Međutim, kao i u drugim općinama u Bosni i Hercegovini, i u Posušju je izražen problem nezaposlenosti, a posebno nezaposlenosti mladih. Nakon sprovedene analize tržišta rada pojavila se potreba prilagođavanja srednjeg strukovnog obrazovanja tržišnim zahtjevima, jer se pokazala znatna potražnja za zanimanjem CNC operatera. Naišli smo na veliko razumijevanje mladog ravnatelja gosp. Maria Knezovića, koji je otvoreno podržao ideju stvaranja novog zanimanja u Srednjoj strukovnoj školi Posušje.“

Međutim, za prilagodbe nastavnih planova i programa stvaranju novog zanimanja bilo je potrebno dodatno ulaganje u nabavku prvog CNC stroja za Posušje, kao i prijenos stručnog znanja iz ove specijalizirane oblasti.

„Tu smo naišli na odličnu podršku poduzeća Tokić d.o.o., sa sjedištem u Zagrebu i koje ima preko 100 poslovnica autodijelova širom regiona. Kroz projekat „Dijaspora za razvoj“ i uz podršku Tokić d.o.o. nabavljen je naj-suvremeniji CNC stroj i izvršena je obuka dvadeset mladih ljudi za korištenje CNC tehnologije,“ dodaje Milićević.

Pošto je cilj nabavke CNC stroj uz prvobitnu obuku bio stvaranje novog zanimanja CNC operatera, plodonosna suradnja sa Srednjom strukovnom školom je bila od velikog značaja. **“Zahvaljujući nabavci CNC stroja u našoj Općini, kreirali smo kurikulum usklađen sa EU standardima, za učenike upisane u SSŠ Posušje, čime smo ubrzali realizaciju naših planova za uvođenje novog strukovnog zanimanja CNC operatera,“** kazuje Mario Knezović, direktor Srednje strukovne škole Posušje.

Dvije generacije učenika već pohađaju nastavu po novom kurikulumu i stječu zvanje CNC operatera. U Posušju su potpuno svjesni rizika da će tako dobro obučenoj radnoj snazi biti posebno olakšan odlazak iz BiH u zemlje EU gdje vlada velika potražnja za ovim zanimanje, međutim također ističu da je nakon završene obuke već devet mladih ljudi našlo posao u Posušju, koristeći novostečena znanja iz CNC tehnologija. Dodatno se nadaju da će dobro obučeni radnici na polju CNC tehnologije biti i motivacija većim investicijama u industrijama prerade metala i plastike u Posušju, što bi rezultiralo smanjenjem odlazaka mladih iz ovog kraja.

U Posušju su presretni dugoročnim rezultatima projekta „Dijaspora za razvoj.“ Slično kao što je prva obuka dvadeset mladih ljudi u CNC tehnologiji otvorila vrata uspostavi nastavnog programa u srednjoj školi, tako je i nabavka prve CNC mašine bio samo prvi korak ka uspostavi tehnološkog parka u Posušju. **„Pored prvog CNC stroja nabavljenog kroz projekat „Dijaspora za razvoj“ mi sada imamo još četiri, i to: tokarilicu, glodalicu, brizgalica za obradu plastike i CNC koordinatni mjerni stroj te svu ostalu prateću opremu. Možemo reći da sada imamo jedan od najbolje opremljenih CNC tehnoloških parkova u našoj državi,“** zaključuje Milićević.

Usavršavanje metaloprerađivačkog sektora za globalna tržišta

Četrdeset polaznika specijalističke obuke za zavarivače i bravare

NOVE ELEKTRONSKE JAVNE USLUGE
GRADA ZENICE

„Najveći uspjeh ovog projekta su šesnaest novozaposlenih, koji ostaju da žive i rade sa svojim porodicama u Zenici!“ o saradnji sa projektom „Dijaspora za razvoj.“ entuzijastično kazuje Maša Škrbić, koordinatorica projekta „Dijaspora za razvoj“ Grada Zenica. „Obzirom da Grad Zenica ima deficitaran metaloprerađivački kadar, zbog velikog broja odlazaka mladih u inostranstvo, izabrano je da se radi program obuke u ovom sektoru. Potpisan je Memorandum o saradnji između Grada Zenice, preduzeća Fuel Boss d.o.o. iz Zenice i FB Mont d.o.o. iz Slovenije. Cilj programa je bilo stvaranje novih radnih mjesta i unapređenje lokalnog tržišta radne snage i sve to kroz saradnju privrednog sektora, zajednice lokalne samouprave i dijaspore,“ objašnjava Škrbić. Fuel Boss d.o.o. je renomirana kompanija u metaloprerađivačkoj industriji, koju su osnovali predstavnici dijaspore sa područja Zenice. Fuel Boss trenutno zapošljava 263 ljudi i bavi se proizvodnjom metalnih profila. Preduzeće Fuel Boss iz Zenice, u saradnji sa svojom kćerkom firmom FB Mont d.o.o. sa sjedištem u Sloveniji, je imalo zadatak da kreira i provede program obuke za bravare, cijevare i zavarivače.

“Zahvaljujući nabavci CNC stroja u našoj Općini, kreirali smo kurikulum usklađen sa EU standardima za učenike upisane u SSS Posušje, čime smo ubrzali realizaciju naših planova za uvođenje novog strukovnog zanimanja CNC operatera.”

Obuka je vršena u četiri dvomjesečna ciklusa sa po deset polaznika svakog ciklusa. Program stručnog osposobljavanja je osmišljen i provodjen uz mentore iz dijaspore, zaposlenike partnerske firme FB Mont iz Slovenije, a svih 40 polaznika obuke su dobili potvrde o završenom programu obuke za zavarivače i bravare po međunarodnim standardima TÜF-a i tako postali konkurentniji u metaloprerađivačkoj industriji. Projektom je također obuhvaćena i nabavka sirovina i zaštitne opreme za specijalističku obuku zavarivača i bravara.

„Ukupno su provedena četiri ciklusa obuke, a svaki ciklus je trajao po dva mjeseca. U tom periodu se najprije provodila teoretska obuka, pa tek onda praktična primjena. Polaznici su učili o korištenju alata i pribora za zavarivanje, pripremi cijevi za zavarivanje, plinskom zavarivanju, pravilnom korištenju cijevi i mnogim drugim stručnim temama. Svih 40 polaznika je dobilo potvrde o uspješno završenoj obuci, koje mogu koristiti pri prijavi za

poslove u metaloprerađivačkoj struci, a 16 najuspješnijih polaznika je zaposleno u preduzeću Fuel Boss u Zenici,“ pojašnjava Maša Škrbić.

Edukacija zaposlenih se nastavila čestim stručnim usavršavanjem u Sloveniji, tako da je obuka nastavljena i nakon završetka formalnog ciklusa nastave.

Predstavnik kompanije Fuel Boss, Emin Talić naglasio je da su u saradnji sa slovenačkom firmom obučeno 40 kandidata “u mjeri da mogu biti uključeni u proizvodni proces firme koje se bave tim poslovima.”

Sa čestim odlascima u Sloveniju su novozaposleni Fuel Boss-a posebno zadovoljni, jer im se daje mogućnost nastavka stručnog usavršavanja uz stalno zaposlenje, a bez potrebe da trajno napuštaju rodnu Zenicu. Oni odlaze u Sloveniju, gdje koriste novostečena znanja i vještine, a vraćaju se u Zenicu nastavljajući svoj profesionalni razvoj.

O uspješnosti projekta „Dijaspora za razvoj“ u saradnji sa Gradom Zenica govori i Alen Krujezi, polaznik na obuci zavarivača: **„Prošao sam obuku i primljen sam u radni odnos. Zahvalio bih se svima koji su nam omogućili ovu priliku. Kada bi bilo više ovakvih projekata, manje mladih ljudi bi odlazilo iz Bosne i Hercegovine.“**

A Enes Mujanović, instruktor zavarivača dodaje: **„Momci su zaista bili odlični i mislim da će izrasti u sjajne majstore. Mislim da treba nastaviti sa ovim programom, jer mislim da ima prostora i za druge zainteresovane mlade ljude.“** U sklopu projekta “Dijaspora za razvoj” Gradska uprava Zenica je također stavila na raspolaganje zeničkoj dijaspori, ali i svim drugim građankama i građanima, dvije nove javne usluge. Platforma E-dijaspora (<http://www.zenica.ba/e-servisi/e-dijaspora/>) omogućava povezivanje i umrežavanje privrednika iz Zenice i dijaspore, dok E-matičar (<http://www.zenica.ba/gradska-uprava/gradske-sluzbe/sluzba-za-opcu-upravu/e-maticar/>) u velikoj mjeri olakšava izdavanje izvoda i uvjerenja iz matične evidencije Grada Zenica.

Sa domaćih polja na evropske trpeze

Organska hrana iz BiH u Švedskoj

EDUKACIJE I PRIRUČNIK O IZVOZU HRANE U EU

„Kod nas su prehrambene ambalaže nakićene, šarene, sa mnogo boja i detalja, pa kada kupujete marmeladu u Bosni i Hercegovini na etiketi je nacrtano voće od kojeg je napravljena ili kada kupujete paprike, etikete sadrže slike tog povrća. Kada se radi o plasmanu proizvoda na tržište EU, dizajn proizvoda se mora prilagoditi drugačijim ukusima potrošača. Pa tako dolazimo do „skandinavske jednostavnosti“ gdje su zakonski precizno propisane informacije koje etiketa mora sadržati, ali bez dodatnih dizajnerskih detalja da bi ambalaža bila prilagođena tom tržištu,“ su riječi Arijane Katane, generalne direktorice agencije Pricha-e.

Pricha je marketinška i agencija za odnose sa javnošću iz Sarajeva koja se bavi savjetovanjem, uglavnom usmjerenog na kompanije za preradu hrane iz BiH, o tome kako promovirati svoje proizvode, izgraditi brend i povećati izvoz na tržišta EU.

Zahvaljujući nabavci CNC stroja u našoj Općini, kreirali smo kurikulum usklađen sa EU standardima, za učenike upisane u SSŠ Posušje, čime smo ubrzali realizaciju naših planova za uvođenje novog strukovnog zanimanja CNC operatera.

Kroz projekat „Dijaspora za razvoj“ se dala prilika manjim bosanskohercegovačkim proizvođačima hrane da po prvi put izvoze svoje proizvode na tržište Evropske unije. Da bi se povećala uspješnost izvoza, Pricha je koordinirala trening za preko dvadeset domaćih prehrambenih kompanija u poboljšanju njihove konkurentnosti izravnom obukom o povećanju plasmana proizvoda, te poboljšanju dizajna i elemenata marketinškog miksa. Treninge i posebne B2B događaje su održavali predstavnici pet uspješnih dijas-porskih preduzeća, lidera u distribuciji robe i proizvoda iz naše regije u zemlje EU i to: Bra-jlović GmbH i Adriatic Group GmbH iz Austri-je, Natura GmbH iz Njemačke, Edex food BV iz Nizozemske, te Plivit Trade iz Švedske. Pro-grami obuke su se održavali u Sarajevu, Tuzli i u Švedskoj, a pokrivali su svako tržište zasebno uključujući smjernice o tome kako poboljšati konkurentnost, plasman, kanale distribu-cije, standarde, dizajn proizvoda i promociju brenda na tržištima EU.

„Od Plivit trade-a smo dobili spisak prehrambenih proizvoda, koji su traženi na švedskom tržištu, a nakon raspisivanja javnog poziva u saradnji sa UNDP-om su izabrane četiri najperspektivnije domaće firme koje proizvode med, čokoladu i organsku hranu. Predstavnici ovih firmi su posjetile Švedsku radi edukaci-

je i uspostavljanja poslovnih kontakata. Upoznali su se sa zakonima, procesima certificiranja svojih proizvoda, kao i sa svim drugim zahtjevima uspješnog plasmana. Uspostavljena je i dugoročna poslovna saradnja u Švedskoj sa Sphera d.o.o., proizvođačem organske hrane iz BiH uz direktno posredovanje Plivit Trade-a. Slične edukacije za preko dvadeset domaćih firmi su obavljene i u Sarajevu i Tuzli uz pomoć predstavnika drugih dijas-porskih preduzeća iz Austrije, Njemačke i Nizozemske.“ objašnjava Katana. Pricha je sastavila priručnik sa posebnim komercijalnim smjernicama, uključujući potrebne izvozne informacije po zemljama EU, te učinkovitost promocije i brendiranje, i distribuirala ga u 500 primjeraka. Na taj način su rezultati obuke sa 20 bosanskohercegovačkih proizvođača postali dostupni i drugim domaćim preduzećima.

„Pricha je priredila priručnik sa svim korisnim informacijama o izvozu i plasmanu prehrambenih proizvoda na evropska tržišta i široko ga distribuirala među bh proizvođačima hrane,“ dodaje Arijana Katana.

Također, Nedad Memić, dugogodišnji glavni urednik časopisa Kosmo, orijentisanog prema balkanskoj dijaspori u Austriji, i konsultant za komunikacije, je održao medijski trening za predstavnike deset različitih medija sa sjedištem u BiH. Cilj ove obuke je bio sticanje znanja o stvaraju pozitivne ekonomske slike naše zemlje radi privlačenja dodatnih stranih ulaganja, kao i načini povećanja čitanosti domaćih medija među bosanskohercegovačkim iseljeništvom. O projektu „Dijaspora za razvoj“, Nedad Memić govori: **„Zastupljenost dijas-pore i njenih privrednih potencijala u bosanskohercegovačkim medijima i dalje je nezadovoljavajuća ili je obilježena jednostranim pristupom problematici iseljavanja i života u inostranstvu. Potrebni su novi medijski kanali i formati koji bi otkrivali privredne potencijale i mogućnosti saradnje sa dijasporom, a sve zasnovano na objektivnom izvještavanju i činjenicama. BiH mora prepoznati privredni, obrazovni i kulturni potencijal svojih ljudi u inostranstvu, a mediji tu mogu odigrati ključnu ulogu, naravno uz adekvatnu edukaciji o temama važnim za život iseljeništva.“**

Osposobljavanje IT studenata za pokretanje vlastitih startup kompanija

Program obuke i mentorstvo
vrhunskih IT stručnjaka iz dijaspore

PITCH-MATCH-START(UP) NATJECANJE

„Uz višegodišnje iskustvo u visokom obrazovanju i u sektoru IT poslovanja, primijetili smo da su IT studenti u Bosni i Hercegovini nakon završenih fakulteta obrazovani u tehnološkom smislu, ali da im nedostaju neka specifična znanja, koja bi im pomogla da pokrenu samostalne biznise,“ je bila početna ideja Muhdina Mujačića, direktora Visoke škole računarstva i poslovnih komunikacija eMPIRICA, a kroz projekat „Dijaspore za razvoj“ je uspješno i realizovana.

Visoka škola eMPIRICA je moderna obrazovna i znanstvena ustanova sa sjedištem u Tuzli i Brčkom, orijentirana isključivo na izvođenje studija u oblasti informacijsko-komunikacijskih tehnologija. eMPIRICA ima preko dvije stotine studenata i devet stalno zaposlenih djelatnika, uz 19 vanjskih saradnika.

“Kroz program obuke u trajanju od 136 sati za 38 studenata i mladih poduzetnika i 120 sati mentorstva za 22 člana tri startup tima, polaznicima je omogućeno da unaprijede svoja tehnička znanja stečena formalnim obrazovanjem i nauče druge vještine neophodne za samozapošljavanje, kao što je razvoj poslovnog plana, marketinški alati/ poduzetništvo, pametne tehnologije, promocija ideja, traženje investitora i prezentacija projekata.”

U okviru projekta „Dijaspora za razvoj“, osnovan je ICT poslovno inovacijski centar eMPIRICA u Tuzli i Brčkom, nabavljena ICT oprema u vrijednosti od 23.000 KM i zaposlena dva mlada stručnjaka. Poslovno inovacijski centar je usredotočen na jačanje poduzetničkog duha, podršku mladima kroz mentorstvo i obuku, pružajući čvrst temelj za razvoj karijere i ubrzavanje razvoja startup poduzeća utemeljenih na inovativnim idejama. Kroz program obuke u trajanju od 136 sati za 38 studenata i mladih poduzetnika i 120 sati mentorstva za 22 člana tri startup tima, polaznicima je omogućeno da unaprijede svoja tehnička znanja stečena formalnim obrazovanjem i nauče druge vještine neophodne za samozapošljavanje, kao što je razvoj poslovnog plana, marketinški alati/ poduzetništvo, pametne tehnologije, promocija ideja, traženje investitora i prezentacija projekata. Program obuke je sačinjen iz sedam modul, proveden u razdoblju od sedam mjeseci, a sastavljen prema programu IEEE (Institute of Electrical and Electronics Engineers) Entrepreneurship. Uz podršku ePIRICA-e, obuku su vodila dva međunarodno priznata stručnjaka na ovom polju: dr. sc. Edhem Čustović sa La Trobe Univerziteta u Melbourne-u, Australija i mr. sc. Aleksandar Mastilović sa Univerziteta u Novom Sadu. Oba stručnjaka su članovi najveće svjetske tehničke strukovne organizacije inženjera elektrotehnike i elektronike – IEEE, a osim pružanja obuke i mentorstva, oni su

povezali mlade poduzetnike iz BiH sa svjetski poznatim sveučilištima i kompanijama kroz svoju široku mrežu, što je omogućilo daljnju poslovnu saradnju. Dr. Čustović je multidisciplinarni istraživač, osnivač i direktor La Trobe inovacijskog i preduzetničkog centra, te koordinator industrijskih projekata na La Trobe Univerzitetu. Osnivač i predsjednik je BH Futures fondacije sa višegodišnjim iskustvom u naučno-istraživačkom radu, te nizom uspješnih projekata podsticanja poduzetništva vezanog za visokoškolske ustanove.

O projektu „Dijaspora za razvoj“ Čustović kazuje: „Program je veoma kvalitetan, a sjajno je iskorištena poveznica između dijaspora i mladih ljudi koji imaju veliki potencijal. Pozvao bih sve naše stručne ljude širom svijeta da se uključe i daju svoj doprinos u razvoju mladih u Bosni i Hercegovini.“

Za završnicu projekta upriličen je i „Pitch-Match-Start(up)“ u okviru kojeg je organizovano natjecanje startup timova, njihovo umrežavanje sa investitorima i povezivanje studenata sa IT poslodavcima. Dvije pobjedničke startup ekipe su osvojile jednogodišnju inkubaciju u ICT poslovno inovacijskom centru eMPIRICA, koja uključuje prostor i druge potrebne resurse za rad kompanije, te stipendije u iznosu od 1,000 KM, odnosno 500 KM.

Mr. sc. Aleksandar Mastilović je primijenjeni istraživač fokusiran na dizajn kompjuterskih mreža i na sigurnost komunikacija, kao i projektant nekoliko rješenja pametnih gradova u regiji. Predavač je i član istraživačke grupe na Fakultetu tehničkih nauka Univerziteta u Novom Sadu, Srbija, a dobitnik je i prestižne Marie Curie stipendije iz EU fondova za svoje doktorske studije. Mastilović posjeduje višegodišnje iskustvo naučno-istraživačkog rada, transfera naučnih rezultata na tržište, te niz uspješno obavljenih projekata vezanih za uspostavu poslovno-inovacijskih centara, inkubatora i akceleratora.

„Mi smo pokušali da stimuliramo studente da ono što su stekli u toku formalnog obrazovanja praktično iskoriste i pretvore u kreativne ideje. Na taj način će sami sebi obezbijediti radna mjesta i pokrenuti vlastite kompanije,“ izjavljuje mr. Mastilović.

Bosanskohercegovački digitalni inženjering u Evropi

Ogromne prednosti korištenja BIM tehnologije u arhitekturi i građevini

OD 2020. SVE JAVNE ZGRADE U EVROPSKOJ UNIJI ĆE BITI PROJEKTOVANE KORISTEĆI BIM TEHNOLOGIJU.

„Uz pomoć BIM tehnologije na centralnom mjestu se mogu dobiti svi digitalni podaci o nekom objektu, pa možemo znati čak i najsitnije detalje kao što je način montaže ili narudžbe nekog elementa zgrade. Revolucionarni efekti BIM tehnologije omogućavaju centralno upravljanje objektom za sve učesnike tokom cijelog njegovog životnog ciklusa, od same ideje, preko projektovanja, izgradnje, održavanja, pa čak i rušenja i rekonstrukcije neke zgrade. Toliko je važna ova tehnologija da će od 2020. godine sve javne zgrade u Evropskoj uniji biti projektovane koristeći BIM,“ kazuje Elma Krasny, partnerica i menadžerica kompanije Walter. Rad Walter-a, vodeće bosanskohercegovačke kompanije u digitalnom inženjerstvu, se zasniva na BIM (Building Information Modeling) tehnologiji, modernom i veoma moćnom poslovnom procesu sa primjenom u sektoru arhitekture i građevine. Softver BIM automatizira uloge inženjera optimizirajući i sortirajući na hiljade mogućih permutacija dizajna, kako bi se odabrala optimalna rješenja u skladu sa projektnim zahtjevima.

“

Kroz projekat „Dijaspora za razvoj“ mi smo se uspjeli proširiti i na tržišta Velike Britanije i Njemačke. Zbog dodatnog obima posla već je zaposleno novih 24 inženjera u našim uredima u Sarajevu i u novootvorenom uredu u Mostaru, a planiramo uposliti još dva inženjera u skoroj budućnosti.

”

Walter trenutno zapošljava preko stotinu dvadeset bosanskohercegovačkih inženjera različitih profila, kao što su arhitekti, građevinski, mašinski, te inženjeri elektrotehnike i softvera, a primjena BIM-a u Skandinaviji se uz podršku člana dijaspore pokazala kao vrlo uspješan poslovni model. Naime, jedan od vlasnika Walter-a je Samir Balićevac, koji živi i radi u Švedskoj, te upravlja radom sa velikim klijentima u Skandinaviji, dugoročnim partnerima Walter-a, kao što su Symetri, BIM Object, Saint Gobain i mnogi drugi. Balićevac je IT inženjer sa dugogodišnjim iskustvom rada na dizajniranju i digitalizaciji velikih građevinskih projekata širom Švedske, a zajedno sa lokalnim partnerima je 2011. godine osnovao i firmu Walter d.o.o. u BiH sa ciljem primjene BIM-a.

U Sarajevo, gdje se odvija inženjerski dizajn, Samir Balićevac prenosi sve potrebe i zahtjeve inostranih kupaca, a da bi se poboljšao poslovni model došlo je i do nekih promjena u organizaciji rada. U preduzeću Walter d.o.o. se dešava interno restrukturiranje, gdje je sada krovna kompanija švedsko-bosanska firma „Walter SAR Group AB“, dok u BiH djeluju dvije firme: Walter d.o.o. (budući naziv će biti Walter AEC), preduzeće koje se isključivo bavi arhitektonsko-građevinskim inženjeringom zasnovanom na BIM tehnologiji i Walter Code d.o.o., specijalizirano za poslove softverskog programiranja.

Učešćem u projektu „Dijaspora za razvoj“ Walter je proširio i diversifikovao svoje poslovanje, kao i stvorio uslove za početak projektovanja. Budući da je projektovanje mnogo složeniji proces od digitalizacije, Walter je morao dodatno zaposliti i obučiti profesionalno osoblje. S tim ciljem je osnovan i centar za obuku kroz Walter BIM akademiju. Kako kazuje Elma Krasny: „**Kroz projekat „Dijaspora za razvoj“ mi smo se uspjeli proširiti i na tržišta Velike Britanije i Njemačke. Zbog dodatnog obima posla već je zaposleno novih 24 inženjera u našim uredima u Sarajevu i u novoostvorenom uredu u Mostaru, a planiramo uposliti još dva inženjera u skoroj budućnosti. Rekonstruisana je i opremljena Walter BIM akademija, te dodatni prostor za smještaj 20 novih zaposlenika, a također je izvršena obuka i edukacija postojećeg i novog osoblja Walter-a. Walter BIM akademija postepeno postaje centar stvaranje kvalitetne radne snage nudeći profesionalne BIM tečajeve čak i na globalnoj razini. Na našim fakultetima se BIM ne izučava, tako da je potrebno dodatno ulaganje u obuku inženjera za korištenje ove tehnologija. Uloga Walter BIM akademije je ovdje od neizmjernog značaja. Također, kroz ovaj projekat mi smo obavili certificiranje prema ISO9001 standardu. Smatramo da je „Dijaspora za razvoj“ pružila odličnu priliku za firme poput naše da naprave iskorak u svom poslovanju, a rado bismo se ponovo uključili u sličan projekt.“**

BOSNA I HERCEGOVINA
Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Švicarska agencija za razvoj i saradnju SDC

International Organization for Migration (IOM)
The UN Migration Agency

Prenos znanja iz iseljeništva 2018-2020.

DIJASPORA ZA RAZVOJ

Ova publikacija objavljena je u okviru projekta “Dijaspora za razvoj” koji je projekat Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH i Vlade Švicarske, u saradnji sa Razvojnim programom Ujedinjenih nacija (UNDP) u BiH i Međunarodnom organizacijom za migracije (IOM) u BiH. Stavovi izraženi u ovoj publikaciji ne odražavaju nužno stavove Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, Vlade Švicarske, UNDP-a BiH / IOM-a BiH.

2020.